

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет агротехнологій та природокористування
Кафедра екології та ботаніки

До захисту допускається
завідувач кафедри
екології та ботаніки
_____ Скляр В.Г.

КВІЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОС «БАКАЛАВР»

**на тему: «СТАН ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконала: _____ **Вашенко Є.О.**

Група: _____ **ЕКО 2101-1**

Науковий керівник: _____ **Тихонова О. М.**

Суми 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет агротехнологій та природокористування

Кафедра екології та ботаніки

Освітній ступінь – «Бакалавр»

Спеціальність – 101 “Екологія”

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Зав. кафедрою ____ Скляр В. Г.

“ ____ ” _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентів

Ващенко Єлизаветі Олегівні

1. Тема роботи: **«Стан природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області»**

Затверджено наказом по університету від “ ____ ” _____ 20__ р. № _____

2. Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедрі _____

3. Вихідні дані до роботи: Закон України про охорону навколишнього природного середовища та інші нормативні документи щодо природно-заповідного фонду, довідкові та статистичні дані, літературні джерела

4. Перелік завдань, які будуть виконуватися в роботі:

провести аналіз літератури за темою дослідження; дослідити структуру природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області; визначити відсоток заповідності, індекс територіальної концентрації досліджуваної території, зробити пропозиції щодо підвищення рівня заповідності району..

Керівник дипломної роботи _____ Олена ТИХОНОВА

Завдання прийняв до виконання _____ Єлизавета ВАЩЕНКО

Дата отримання завдання « 02 » жовтня 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Ващенко Є.О. «Стан природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області»

Кваліфікаційна робота освітнього рівня бакалавр, на правах рукопису. Спеціальність – 101 Екологія. Сумський національний аграрний університет. Суми, 2025.

Кваліфікаційна робота викладена на 91 сторінках комп'ютерного тексту, ілюстрована 5 таблицями, 6 рисунками. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

Мета роботи - провести комплексну оцінку сучасного стану природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області, виявити існуючі проблеми в організації природоохоронної діяльності та надати науково обґрунтовані рекомендації щодо його оптимізації та розширення.

У ході дослідження використано аналітичні, геоботанічні, картографічні, статистичні та порівняльні методи. Зроблено аналіз структури та функціонального призначення 73 об'єктів природно-заповідного фонду району, серед яких 2 мають статус загальнодержавного значення (3025,3 га), решта 71 – місцевого значення (5942,3 га). Визначено, що відсоток заповідності району становить 2,31%, що значно нижче за середні показники в країнах Європейського Союзу. Індекс територіальної концентрації складає 0,31, що свідчить про низький рівень охоплення природоохоронними територіями.

Виявлено наявність рідкісних і зникаючих видів флори та фауни, занесених до Червоної книги України на території Роменського району. Особлива увага приділена характеристиці ключових природних об'єктів, таких як гідрологічний заказник «Андріяшівсько-Гудимівський» і «Біловодський», які відіграють провідну роль у збереженні водно-болотних угідь.

Особлива увага приділяється характеристиці унікальних водно-болотних екосистем, зокрема гідрологічним заказникам «Андріяшівсько-Гудимівський» та «Біловодський», що є осередками збереження рідкісних видів рослин і

тварин, занесених до Червоної книги України та Європейського червоного списку. У роботі розглянуто видове різноманіття рослинного і тваринного світу цих територій, наведено приклади охоронних заходів, що необхідні для збереження місцевої біоти.

Результати дослідження мають як наукове, так і практичне значення. Запропоновані в роботі рекомендації можуть бути використані органами місцевої влади, екологічними службами, громадськими організаціями при плануванні заходів щодо охорони довкілля, екологічного моніторингу та екопросвітницької діяльності. Вони сприятимуть посиленню природоохоронної роботи в районі, збереженню біорізноманіття та формуванню основ сталого розвитку.

Таким чином, дипломна робота є вагомим внеском у розвиток регіональної екологічної науки, сприяє реалізації національних і міжнародних природоохоронних програм, підвищує суспільну обізнаність щодо проблем охорони природи та необхідності збалансованого використання природних ресурсів.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, охоронювані території, Роменський район, Сумська область, біорізноманіття, заповідність, екологічна політика, рідкісні види, гідрологічний заказник.

ABSTRACT

Vashchenko E.O. “The State of the Nature Reserve Fund of the Romensky District of Sumy Region”

Qualification work of the educational level bachelor, in the form of a manuscript. Specialty – 101 Ecology. Sumy National Agrarian University. Sumy, 2025.

The thesis is presented on 91 pages of computer text, illustrated with 5 tables, 6 figures. The work consists of an introduction, four sections, conclusions and proposals, a list of sources used and appendices.

The purpose of the work: to conduct a comprehensive assessment of the current state of the nature reserve fund of the Romensky District of the Sumy Region, to identify existing problems in the organization of environmental protection activities and to provide scientifically based recommendations for its optimization and expansion.

The study used analytical, geobotanical, cartographic, statistical and comparative methods. The structure, functional purpose and spatial location of 73 objects of the natural reserve fund of the district were analyzed, among which 2 have the status of national importance (3025.3 ha), the remaining 71 - local importance (5942.3 ha). It was determined that the percentage of protected areas in the district is 2.31%, which is significantly lower than the average indicators in the countries of the European Union. The territorial concentration index is 0.31, which indicates a low level of coverage by protected areas.

The presence of rare and endangered species of flora and fauna listed in the Red Book of Ukraine was identified, and their distribution areas within the district were outlined. Special attention was paid to the characteristics of key natural objects, in particular, the hydrological reserves "Andriyashivsko-Gudymivskyi" and "Bilovodskyi", which play a leading role in the preservation of wetlands.

Particular attention is paid to the characteristics of unique wetland ecosystems, in particular the hydrological reserves "Andriyashivsko-Hudymivskyi" and "Bilovodskyi", which are centers of conservation of rare species of plants and animals listed in the Red Book of Ukraine and the European Red List. The work examines the species diversity of the flora and fauna of these territories, and provides examples of protective measures necessary for the preservation of local biota.

The results of the study have both scientific and practical significance. The recommendations proposed in the work can be used by local authorities, environmental services, public organizations when planning environmental protection measures, environmental monitoring and eco-educational activities. They will contribute to the strengthening of environmental protection work in the area, the

preservation of biodiversity and the formation of the foundations of sustainable development.

Thus, the thesis is a significant contribution to the development of regional environmental science, contributes to the implementation of national and international environmental programs, raises public awareness of the problems of nature protection and the need for balanced use of natural resources.

Keywords: nature reserve fund, protected areas, Romensky district, Sumy region, biodiversity, reserve, environmental policy, rare species, hydrological reserve.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ	
УКРАЇНИ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ).....	11
1.1. Актуальні виклики збереження біорізноманіття в Україні.....	11
1.2. Природно-заповідний фонд України.....	12
1.3. Правові акти, що регулюють діяльність природно-заповідного фонду.....	15
1.4. Екологічна політика та організація природно-заповідного фонду в державах Європейського Союзу.....	17
РОЗДІЛ 2. ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ: СФЕРА, НАПРЯМ І	
УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	26
2.1. Напрямок і фокус дослідження.....	26
2.2. Природні умови Роменського району.....	27
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ СТАНУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ	
РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ (РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ).....	32
4.1. Малопоширені рослини і тварини Роменського району.....	32
4.2. Формування та просторове розміщення ПЗФ на роменщині.....	38
4.3. Аналіз природоохоронних територій загальнодержавного значення в межах Роменського району.....	38
4.4. Огляд природоохоронних територій та заказників Роменського району місцевого значення.....	44
4.5. Розрахунок відсотка заповідності досліджуваної території	61
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах охорона навколишнього середовища є одним із ключових завдань людства. Інтенсивна господарська діяльність, урбанізація, промислове забруднення, кліматичні зміни та виснаження природних ресурсів спричиняють деградацію екосистем і загрожують біологічному різноманіттю. Для забезпечення екологічної стабільності необхідно впроваджувати ефективні природоохоронні заходи як на глобальному, так і на регіональному.

Україна є однією з найбагатших країн Європи за рівнем біорізноманіття, адже її територія включає різноманітні ландшафти, унікальні природні комплекси та багато видів флори і фауни, серед яких є рідкісні та зникаючі. Для їхнього захисту створено природно-заповідний фонд, який охоплює заповідники, національні природні парки, заказники та інші території, що мають особливий статус охорони. Проте, попри збільшення площі охоронюваних територій, проблема ефективного управління природно-заповідним фондом залишається актуальною, особливо на місцевому рівні, де екологічні загрози продовжують посилюватися.

Роменський район Сумської області є одним із регіонів, що мають значний природний потенціал. На його території розташовані унікальні водно-болотні угіддя, ліси та степові ділянки, де збереглися рідкісні види рослин і тварин. Водночас рівень природоохоронних заходів у цьому регіоні потребує детального аналізу та вдосконалення. Дослідження сучасного стану заповідних територій та розробка ефективних підходів до їхньої охорони є важливими завданнями для збереження місцевої екосистеми.

Актуальність цього дослідження визначається необхідністю підвищення рівня охорони природи в Роменському районі, розширення заповідних територій, покращення екологічного моніторингу та розробки рекомендацій щодо збереження біорізноманіття.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Виконання роботи здійснювалось згідно плану науково-дослідної роботи кафедри екології та ботаніки Сумського НАУ в межах теми: «Інвентаризація біологічного різноманіття та комплексний популяційний аналіз рослинного покриву Північно-Східної України» (№0121U 113245).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи - оцінити стан природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області та аналізувати наявні проблеми у сфері охорони природи та формування практичних рекомендацій для підвищення ефективності природоохоронної діяльності в регіоні.

Відповідно до мети сформовано наступні завдання:

- Провести аналіз природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області;
- визначити відсоток заповідності Роменського району;
- визначити індекс територіальної концентрації території дослідження;
- зробити висновки щодо стану природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області.

Методи досліджень. В процесі роботи спиралися на теоретичні та практичні методи досліджень – аналізували літературні джерела за темою дослідження та дані щодо природно-заповідного фонду Сумської області надані Департаментом захисту довкілля та природних ресурсів Сумської ОДА, проводили їх систематизацію, класифікацію, та узагальнення. Математичні методи використовували для визначення індексу територіальної концентрації і відсотку заповідності території дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. На основі проведених досліджень вперше були отримані дані щодо оцінки рівня заповідності Роменського району Сумської області.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані в процесі дослідження дані щодо стану природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області за сучасним адміністративно-територіальним поділом можуть бути рекомендовані до використання спеціалістами в галузі охорони довкілля.

Особистий внесок здобувача полягає в опрацюванні літературних джерел, узагальненні результатів, написанні, оформленні бакалаврської роботи. Фактичний матеріал та результати його обробки одержано особисто авторкою.

Апробація результатів роботи. Результати досліджень представлені на засіданні гуртка «Біосфера» а також на всеукраїнській науковій конференції студентів та аспірантів присвяченої міжнародному дню студента 18-22 листопада 2024 року.

Публікації. Ващенко Є.О. Природно-заповідний фонд Роменського району Сумської області. Матеріали всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів присвяченої міжнародному дню студента (18-22 листопада 2024 р.). Суми, СНАУ. 2024. 62 с. (Додаток Б).

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, списку використаних джерел та додатків. Робота обсягом 91 с. ілюстрована 6 рисунками, містить 5 таблиць, 2 додатки. У списку літератури 47 джерел.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ (ЛІТЕРАТУРНИЙ ОГЛЯД)

1.1. Актуальні виклики збереження біорізноманіття в Україні

Біологічне різноманіття відіграє важливу роль у забезпеченні екологічної, генетичної, наукової та інших цінностей, необхідних для еволюційних процесів, розвитку та підтримки біосфери [10]. Під цим поняттям розуміють сукупність усіх живих організмів, що населяють різні природні середовища. Біорізноманіття проявляється на трьох основних рівнях: видовому, генетичному і екосистемному. Скорочення біологічного різноманіття порушує екологічні взаємозв'язки, що веде до руйнування природних екосистем, зниження їх здатності підтримувати життя та, зрештою, до їх зникнення [6, 41].

У сучасному ритмі життя людство швидкими темпами втрачає значну кількість флори і фауни. Основними причинами цього є активна урбанізація, розширення транспортної інфраструктури, господарська діяльність, видобуток природних ресурсів, проведення меліоративних робіт, а також воєнні конфлікти. Рослинний світ зазнає значних втрат через неконтрольований збір декоративних і лікарських рослин, масштабну вирубку лісів, освоєння цінних земель та знищення заплав річок. Тварини страждають через браконьєрство, надмірний вилов, полювання, забруднення середовища та інші негативні фактори. За останні чотири століття з нашої планети зникло більше видів живих організмів, ніж за попередні десять тисяч років [1]. Особливо гостро проблема постає через деградацію природних середовищ із найбільшим рівнем біорізноманіття, таких як коралові рифи, тропічні та широколистяні ліси. Більшість зниклих видів залишаються незадокументованими, оскільки їх ніколи не виявляли або ж зникнення відбулося непомітно для науки.

Темпи вимирання видів наразі перевищують природний рівень у 100-1000 разів [2]. Попри численні міжнародні дослідження та угоди, які наголошують на важливості збереження біологічного різноманіття, воно й надалі

скорочується. Для запобігання цьому необхідно створювати ефективну нормативно-правову базу, здійснювати контроль та реалізовувати заходи, спрямовані на охорону та відтворення екосистем як в Україні, так і в світі [12, 16, 27]. Серед пріоритетних напрямків роботи – постійний моніторинг стану біорізноманіття, розвиток природно-заповідного фонду, розширення територій охоронюваних природних об'єктів, а також впровадження заходів із захисту довкілля. Важливим є дотримання екологічних норм щодо рівня забруднення, відновлення природних ландшафтів та збереження середовища існування різних видів флори і фауни [4, 45].

Науковці закликають світову спільноту до 2030 року виділити під охоронювані території 30% планети, а до 2050 року – 50%, щоб уповільнити кризу зникнення видів рослин і тварин. Одним із ключових кроків у збереженні та відновленні біорізноманіття є розширення площ природоохоронних зон, що сприятиме захисту екосистем і зменшення негативного впливу людської діяльності [28].

1.2. Природно-заповідний фонд України

Природно-заповідний фонд України охоплює території суші та водні об'єкти, що мають природоохоронне, наукове, естетичне та інше значення. Його створено для збереження ландшафтного різноманіття, генофонду флори й фауни, здійснення екологічного моніторингу, охорони та відновлення природних ресурсів, а також підтримки екологічної рівноваги [25]. В Україні управління заповідними територіями здійснює Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів.

Екологічні функції природоохоронних територій включають:

- збільшення площ природних місць існування видів;
- охорона видів, що перебувають під загрозою зникнення, є вразливими, ключовими або комплексними для екосистеми;
- сприяння розширенню ареалів, міграції та генетичному обміну серед популяцій;

- збереження та покращення гідрологічних процесів і загальної екологічної якості середовища;
- відновлення природних умов існування флори та фауни;
- охорону унікальних ландшафтних утворень;
- підтримку екологічної рівноваги на територіях, що зазнали радіаційного забруднення;
- забезпечення екологічного зв'язку із сусідніми природоохоронними зонами, зокрема транскордонними.

Природно-заповідний фонд України є частиною глобальної системи охоронюваних територій. Станом на 2024 рік в країні налічується 8700 об'єктів і територій природно-заповідного фонду, які займають площу 4,167 млн га, що становить 6,9% від загальної території держави [25]. Попри це, частка заповідних земель в Україні залишається недостатньою, суттєво поступаючись більшості європейських країн, де середній рівень заповідності досягає 21%.

У складі природно-заповідного фонду України представлено наступні категорії територій та об'єктів:

- біосферних заповідників – 5;
- природних заповідників – 20;
- національних природних парків – 56;
- заказників – 3398
- пам'яток природи – 3580;
- регіональний ландшафтних парків – 85;
- заповідних урочищ – 802.

Антропогенно створені об'єкти природно-заповідного фонду України:

- ботанічні сади – 28;
- зоологічні парки – 13;
- дендропарки – 62;
- парки пам'яток садово-паркового мистецтва – 588 [39].

Таблиця 1.1

Заповідні природні комплекси України

Природні території та об'єкти	Штучно створені об'єкти
Біосферні заповідники	Ботанічні сади
Природні заповідники	Зоологічні парки
Національні природні парки	Дендрологічні парки
Регіональні ландшафтні парки	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва
Заповідні урочища	
Заказники	
Пам'ятки природи	

Комплекси природно-заповідного фонду України поділяються на штучно створені та природні (табл. 1.1). До природних об'єктів відносяться біосферні та природні заповідники, регіональні ландшафтні парки, національні природні парки, заказники, заповідні урочища та пам'ятки природи. Штучно створені об'єкти включають зоологічні та дендрологічні парки, ботанічні сади, а також парки пам'ятки садово-паркового мистецтва [3, 5].

В Україні декілька біосферних заповідників - Карпатський, Асканія-Нова, Чорноморський, Дунайський та Чорнобильський радіаційно-екологічний, який заснований у 2016 році і охоплює територію Київської області в зоні відчуження навколо Чорнобильської атомної електростанції.

Україна значно відстає як від європейських стандартів в справі охорони довкілля. У 2024 році було створено лише 88 нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 2937 га, що є найменшим результатом за останні десять років, але всі розуміють об'єктивні причини такого стану речей. Військові дії унеможливають створення нових природоохоронних територій у східних областях держави.

У 2024 році лідером за кількістю створених природоохоронних територій стала Київська область, де було створено 23 об'єкти ПЗФ, загальна площа яких становить 98,333 га. Значну кількість нових територій також створено у

Львівській області – тут з'явилося дванадцять об'єктів ПЗФ площею 704,55 га. Одеська область створила три нові природоохоронні території загальною площею 635,39 га, а Кіровоградська – чотири об'єкти площею 473,1 га.

У Тернопільській, Харківській та Волинській областях не було створено нових природоохоронних територій, а лише здійснено незначне розширення існуючих. Однак ці зміни торкнулися лише кількох гектарів, що не має значного впливу на збільшення площі природно-заповідного фонду та охорону цінних біологічних ділянок. Наприклад, у Харківській області з ландшафтного заказника «Малинівський» було вилучено 162 га, натомість додано лише 173,1 га. Це не призвело до істотного збільшення території природно-заповідного фонду області [37]. В цілому країна потерпає від втрати унікальних природних комплексів від пожеж, вив, хімічного і шумового забруднення через військові дії.

1.3. Правові акти, що регулюють діяльність природно-заповідного фонду

Головним нормативним актом, який визначає порядок створення, функціонування та охорони територій природно-заповідного фонду, є Закон України «Про природно-заповідний фонд» від 16 червня 1992 року (№2457-XII) [14].

У законі чітко визначено поділ природно-заповідних територій на різні категорії залежно від їх значення та мети охорони. До основних типів таких об'єктів належать:

- біосферні заповідники – території міжнародного значення, що забезпечують збереження природних біосферних ділянок у незмінному стані та слугують для проведення моніторингових досліджень. Будь-яка господарська діяльність тут заборонена [23];
- природні заповідники – зони, що охороняють унікальні або характерні для певного регіону природні комплекси. Втручання людини та господарська діяльність на цих територіях не допускається;

- національні природні парки – створені з метою охорони природи, проведення наукових досліджень, а також забезпечення рекреаційної діяльності;
- регіонально ландшафтні парки – природні території, що спрямовані на збереження характерних або унікальних ландшафтів [29];
- заказник – об'єкти, призначені для захисту природних комплексів або окремих їх компонентів. На їхній території дозволена діяльність, яка не шкодить екосистемам. Залежно від об'єкта охорони, заказники можуть бути ботанічними, зоологічними, гідрологічними, ландшафтними або геологічними;
- пам'ятки природи – окремі природні об'єкти, що мають наукову, історичну чи культурну цінність. До них можуть належати як живі, так і неживі природні утворення;
- заповідні урочища – території, що охороняються з метою збереження цінних природних біоценозів у їхньому первісному вигляді та мають наукову значущість [17].

Закон також містить положення щодо процедури створення об'єктів природно-заповідного фонду, чітко окреслюючи всі необхідні етапи цього процесу.

Документ визначає ключові принципи охорони навколишнього середовища, серед яких:

1. Забезпечення екологічно безпечних умов для життя населення.
2. Пріоритетність екологічної безпеки при прийнятті рішень.
3. Орієнтація природоохоронних заходів на попередження негативних впливів на довкілля [15].

Крім цього закону, в Україні діє низка інших нормативно-правових актів та міжнародних угод, що регулюють питання охорони природи. Серед них: «Кодекс України про надра», «Водний кодекс України», «Лісовий кодекс України», Закон України «Про охорону атмосферного повітря», Червона книга України та інші нормативні документи [35, 36].

1.4. Екологічна політика та організація природно-заповідного фонду в державах Європейського Союзу

У контексті глобальних інтеграційних процесів, особливо в межах ЄС, актуальним залишається питання охорони навколишнього середовища. Слід зазначити, що Європейський Союз відіграє провідну роль у координації політики, спрямованої на розв'язання глобальних екологічних викликів. У цьому контексті екологічну ситуацію та стан навколишнього середовища в державах-членах ЄС не можна узагальнювати, адже екологічні проблеми мають транскордонний характер і значно впливають на розвиток сучасних міжнародних відносин. Таким чином, країни перебувають у взаємній екологічній залежності, адже природне середовище не має чітких кордонів. Сьогодні вирішення складних екологічних питань, особливо глобального масштабу, на рівні окремих держав є практично неможливим. Це створює необхідність розробки спільної екологічної політики, яка об'єднує зусилля багатьох країн [24].

На сьогодні Європейський Союз виступає одним із провідних лідерів у галузі міжнародного співробітництва з охорони природи. Водночас екологічна політика та діяльність ЄС тісно інтегровані із загальносвітовими ініціативами у сфері захисту довкілля, включаючи заходи, що реалізуються під егідою Організації Об'єднаних Націй.

Охорона навколишнього середовища є одним із ключових пріоритетів діяльності Європейського Союзу поряд з іншими напрямками інтеграції. ЄС володіє широкими повноваженнями у сфері екології, регулярно приймаючи численні загальноєвропейські нормативно-правові акти. Крім того, Союз має необхідні повноваження для розвитку міжнародного співробітництва в екологічній та природоохоронній галузі [11].

Загалом, процес формування екологічної політики Європейського Союзу можна поділити на п'ять ключових етапів [9].

Перший етап (1957-1971) відзначався відсутністю у ЄС юридичних повноважень у галузі охорони навколишнього середовища. На цьому етапі

здійснювалися лише окремі добровільні заходи. Спочатку термін “навколишнє середовище” не був окремо визначений Римським договором 1957 року як частина загальноєвропейської інтеграції. Попри відсутність загальної екологічної політики в цей період, питання охорони навколишнього середовища визначали межі правового регулювання створення спільного ринку ЄС. Це, зокрема, відображено в статті 36 Римського договору, яка дозволяє державам-членам Європейського Союзу вводити обмеження щодо екологічної безпеки в імпорті, експорті та транзиті товарів. Хоча в цей час ще не існувало єдиної екологічної політики, інститути ЄС вже були готові до розширення своєї діяльності в екологічному напрямку. Проблеми навколишнього середовища переважно стосувалися вторинного права, особливо в контексті сільськогосподарської та енергетичної політики країн ЄС.

Другий етап (1972-1985) характеризується початком впровадження заходів щодо охорони навколишнього середовища державами Європейського Союзу, створенням перших екологічних програм дій та розвитком правового регулювання в цій галузі. У 1972 році Рада глав урядів країн-членів ЄС ухвалила рішення про розширення повноважень Союзу, зокрема, в сфері охорони природного середовища. Проте до первинного права Європейського Союзу жодних змін не було додано. Всі рішення у рамках нових ініціатив ухвалювалися через статті Римського договору 1957 року, що давало змогу ЄС досягати своїх цілей шляхом впливу на ті сфери, які не були чітко визначені в установчій угоді. Це розширення повноважень отримало назву «ефект переливу». Регулювання нової області інтеграції здебільшого здійснювалося через прийняття директив, що мали на меті гармонізацію законодавства країн-членів. Європейський Союз став учасником ряду важливих міжнародних угод з охорони оточуючого середовища, таких як Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних місць існування в Європі (1979 р.), Міжнародна угода щодо тропічної деревини (1983 р.), а також Конвенція про трансграничне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.). Другий етап розвитку політики Європейського Союзу був присвячений формуванню підходів до

охорони оточуючого середовища та створенню основних механізмів її правового регулювання.

Третій етап (1986-1991) можна описати як період зміцнення ролі інститутів Європейського Союзу у сфері охорони довкілля. Прийняття Єдиного Європейського Акту 1986 року внесло суттєві зміни до Римського договору 1957 року. У цьому документі були сформовані основні цілі, завдання, принципи та напрями екологічної політики Європейського Союзу. У взаємодії між ЄС та країнами-членами в області захисту довкілля було запроваджено принцип субсидіарності. Цей принцип передбачає, що досягнення цілей екологічної політики Європейського Союзу є більш ефективним на рівні Союзу, ніж у випадку їх реалізації окремими країнами-членами. У вторинному законодавстві відзначається зростання регулювання природоохоронної діяльності через впровадження регламентів, які є актами екологічного законодавства країн-членів. Паралельно тривала робота над гармонізацією законодавчої бази держав-членів, а саме щодо збереження ґрунтів та запобігання хімічному забрудненню навколишнього середовища. У цей період Європейського Союзу ключовими стали питання впровадження системи оцінки потенційного впливу на довкілля, здійснення моніторингу, розповсюдження екологічних відомостей та гарантування їх доступності для населення. Особливу увагу було приділено фінансуванню заходів із захисту природи. На третьому етапі процес формування політики ЄС щодо ставлення до довкілля та правового врегулювання в цій галузі в основному завершився.

Четвертий етап (1992-2002) – період удосконалення екологічної політики Європейського Союзу. Протягом цього періоду було сформульовані ключові принципи сучасної екологічної політики, зокрема через інституційне закріплення екологічних питань та проблем охорони довкілля в Договорах Європейського Союзу. Сьогодні основні цілі та завдання політики ЄС у сфері охорони навколишнього середовища визначаються наступним чином:

- збереження, охорона та поліпшення стану довкілля;
- турбота про здоров'я громадян;

- раціональне управління природними ресурсами;
- підтримка міжнародних ініціатив, спрямованих на розв'язання регіональних і глобальних екологічних проблем.

Діяльність Європейського Союзу в галузі охорони довкілля має кілька характерних рис:

- ЄС має спільну з державами-членами екологічну компетенцію;
- екологічна політика Європейського Союзу тісно переплітається з іншими аспектами європейської інтеграції.

Принцип субсидіарності відображається у спільній компетенції ЄС і країн-членів щодо охорони довкілля.

П'ятий етап (2003 – до сьогодні). На даний момент екологічна діяльність Європейського Союзу здійснюється відповідно до екологічних повноважень, визначених статтями Договору про ЄС. Вона тісно пов'язана з іншими сферами діяльності Європейського Союзу. В даний час в ЄС триває процес вдосконалення правового регулювання у сфері охорони довкілля. Зокрема, було оновлено акти, які формують правову основу для системи збору і аналізу екологічної інформації, моніторингу довкілля, екологічної сертифікації, оцінки впливу на екологію, а також механізмів фінансування заходів з охорони навколишнього середовища. Важливим аспектом впровадження екологічної політики у Європі стало врахування питання захисту довкілля у проєкті Конституції Європейського Союзу, хоча цей проєкт і не був схвалений на референдумах у низці ключових держав-учасниць ЄС [9].

Важлива роль у захисті навколишнього середовища покладається на політичну систему держави. Це обумовлено тим, що вирішення цього питання охоплює всі аспекти життя суспільства: роботу, побут, відпочинок. Крім того, воно має вагоме значення в економічному, соціальному та культурному контексті.

Серед ключових конституційних принципів охорони довкілля можна виділити такі:

1. Визнання в конституціях інших держав окремої функції держави, яка полягає у збереженні природи, раціональному використанні природних ресурсів та захисту навколишнього середовища (наприклад, стаття 15 Конституції Німеччини, стаття 31 Конституції Болгарії тощо).

2. Встановлення права державної монополії на природні об'єкти та ресурси. Цей принцип закріплено, зокрема, у статті 8 Конституції Угорщини, статті 12 Конституції Румунії тощо.

3. Принцип планового підходу до розвитку економіки та використання природних ресурсів. Він включає такі аспекти, як загальнодержавне планування, врахування потреб у сировині та ресурсах, їх раціональний розподіл і використання. Прикладом є стаття 7 Конституції Угорщини тощо.

4. Визначення прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб у сфері охорони довкілля. Особливо важливо, що конституційне право громадян на проживання в сприятливому середовищі супроводжується їхнім обов'язком захищати природу(наприклад, стаття 34 Конституції Німеччини).

5. Визнання ролі громадських організацій та рухів у захисті довкілля. Цей принцип знайшов своє відображення, зокрема, у статті 29 Конституції Німеччини, статті 27 Конституції Румунії тощо.

6. Узгодження принципів внутрішньої та зовнішньої політики держав із природоохоронними цілями, що стоять перед суспільством і державними органами (наприклад, стаття 20 Конституції Угорщини).

Цілком зрозуміло, що одні й ті самі конституційні положення та принципи можуть слугувати основою як для формування загальної екологічної політики держави, так і для розробки чинного природоохоронного законодавства [20].

Прикладом реалізації конституційних основ природоохоронної діяльності є Конституція Чехії. У статті 15 цього документа підкреслюється, що держава дбає про збереження природи та її краси, спрямовуючи зусилля на покращення стану навколишнього середовища. Основною метою цих заходів є створення

сприятливих умов для добробуту населення, підтримки здоров'я громадян, а також забезпечення їхнього якісного відпочинку. З наведеного положення випливає, що Конституція Чехії приділяє охороні навколишнього середовища не лише значну увагу, але й передбачає широкі можливості для реалізації цієї мети на практиці. У Чехії захист довкілля сприймається як усвідомлена та цілеспрямована діяльність держави, яка виходить за межі простого збереження природних багатств і цінностей. Це включає також турботу про збалансоване освоєння природних багатств і заходи, спрямовані на покращення стану навколишнього середовища в цілому та його окремих складових. Відповідно до статті 23 Конституції Чехії, кожен громадянин має право на охорону здоров'я та медичну допомогу. Очевидно, що реалізація цього конституційного права безпосередньо пов'язана із забезпеченням належного стану елементів довкілля [47].

Охорона навколишнього середовища в Конституції Німеччини визначена як важлива мета як для держави, так і для суспільства. Згідно зі статті 15, у рамках забезпечення благополуччя громадян, держава та суспільство беруть на себе відповідальність за збереження природи. Це включає підтримання чистоти водних та повітряних ресурсів, захист флори та фауни, а також збереження природних пейзажів країни. Така діяльність покладається на компетентні органи та є обов'язком громадян [26].

У Конституції Угорщини природа та її ресурси визначаються спільним надбанням угорського народу. Згода зовнішньополітичних принципів країни та інтересів екологічного захисту середовища ґрунтується на необхідності інтеграції національних ініціатив з охорони довкілля з міжнародними заходами в цій сфері (20 стаття) [22].

Історія природоохоронної діяльності має глибоке коріння, адже ідея збереження унікальних природних територій виникла ще на ранніх етапах розвитку людства. Чим більше суспільство впливало на навколишнє середовище, тим нагальною ставала необхідність створення заповідних зон для охорони цінних природних об'єктів. На різних етапах історії роль та завдання

природоохоронної справи змінювалися відповідно до рівня взаємодії людини з природою, особливостей господарської діяльності, рівня науково-технічного прогресу та актуальних потреб суспільства [21].

У період феодалізму охорона природи в Німеччині здебільшого мала економічне підґрунтя, зокрема через створення заповідних лісів. Проте з поширенням ідей просвітництва та романтизму ставлення до природи зазнало змін, що сприяло зародженню природоохоронного руху. До 1900 року основними мотивами збереження природи стали естетичні, етичні та соціально-психологічні чинники. Таким чином, витоки німецького природоохоронного руху сягають епохи просвітництва та романтизму, що віддалені від нашого часу більш ніж на два століття.

Фахівець у галузі музики Ернст Рудорф [43] відіграв значну роль у розвитку природоохоронного руху на його початкових етапах наприкінці ХІХ століття. Він виступав проти матеріалістичних тенденцій свого часу та сприяв формуванню концепції охорони природи й рідного краю. Його підхід охоплював два важливі напрями: збереження незайманої природи та захист ландшафтів від руйнування, що в сучасному розумінні відповідає охороні навколишнього середовища.

Вільгельм Ветекамп став першим політиком, який у пруському парламенті підняв питання захисту природи. У 1898 році він виступив із пропозицією створити державні парки за зразком тих, що існували в Північній Америці. А вже в 1899 році Ліна Хенле заснувала один із перших природоохоронних об'єднань – приватний Союз охорони птахів.

Прусська держава втілила ідеї Рудорфа лише частково, зосередившись на збереженні природних резерватів відповідно до концепції Гуго Конвентца. Починаючи з 1906 року, він обіймав посаду керівника Державного управління з охорони пам'яток природи. Водночас практична діяльність у сфері природоохоронної діяльності значною мірою здійснювалася завдяки активності громадськості.

Поет Херман Льоне, який ініціював створення першого природоохоронного парку «Люнебургська пустош», ще тоді висловлював критику щодо підходу до охорони природи в межах резерватів. Він вважав це поверхневим підходом, який зосереджується на дрібницях, тоді як у глобальному масштабі природне середовище зазнає руйнування. Імперський закон про охорону природи, ухвалений у 1935 році, був підготовлений ще за часів Веймарської республіки. Водночас інтерпретація природоохоронної ідеї під час правління націонал-соціалістів завдала шкоди справі охорони довкілля. Через це екологічний рух 1970-х років у Федеративній Республіці Німеччини на початковому етапі дистанціювався від традиційної природоохоронної політики [43].

Згодом громадські ініціативи та активні політичні об'єднання сприяли тому, щоб охорона природи стала загально визнаною та інтегрувалася в новий екологічний рух, зосереджений на захисті довкілля.

У НДР концепція ландшафтного діагнозу, що передбачала всебічний екологічний моніторинг, була вперше запропонувала у 1954 році, але так і не була впроваджена. У 1968 році до конституції НДР внесли положення про охорону довкілля як засіб забезпечення добробуту громадян. Об'єднана Німеччина ухвалила подібне конституційне положення лише у 1994 році.

У 1977 році в Федеративній Республіці Німеччині була випущена перша Червона книга, створена за аналогією з Червоною книгою Міжнародного союзу охорони природи. У ній містилася інформація про рідкісні види рослин і тварин, які перебувають під загрозою зникнення. У 1980-х роках з'явилася концепція екологічної профілактики, яка була відображена в Програмі дій у сфері екології.

У 1990 році активісти природоохоронного руху НДР домоглися включення в договір про об'єднання Східної та Західної Німеччини пункту про збереження 14 великих територій у Східній Німеччині, серед яких були й п'ять національних парків.

У 1993 році було засновано Федеральне агентство з охорони природи. У 2002 році прийняли оновлений Федеральний акт про збереження природи, який уперше визнав природу та ландшафт як самостійну цінність. Нині в межах Німеччини нараховується 16 біосферних резервів, 12 національних парків (без урахування тих, що входять до складу біосферних резерватів) та 102 природні парки [43].

В 1913 році в Швейцарії була проведена конференція, присвячена питанням міжнародної охорони природи. На ній уперше обґрунтували необхідність створення великих заповідників у різних природних зонах для збереження основних елементів біоценозу – тваринного і рослинного світу. Також були висловлені ідеї щодо міжнародного співробітництва в галузі охорони природи, адже природні процеси не визначають державних кордонів, встановлених людиною [44].

РОЗДІЛ 2

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ: СФЕРА, НАПРЯМ І УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

2.1. Напрямок і фокус дослідження

Спостереження проводилися на території Роменського району Сумської області, який був створений у 2020 році в результаті адміністративно-територіальної реформи в Україні згідно з Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів». (рис. 2.1)

Рис 2.1. Фізична карта Роменського району Сумської області

До складу новоутвореного Роменського району входять Роменська міська громада, Липоводолинська та Недригайлівська селищні громади, а також Андріяшівська, Вільшанська, Коровинська, Синівська і Хмелівська сільські територіальні громади [38].

Об'єктом досліджень є раритетне фіторізноманіття та природно-заповідний фонд Роменського району Сумської області.

Предмет досліджень - аналіз стану природно-заповідного фонду Роменського району, визначення рівня заповідності та індексу територіальної концентрації, а також пошук і обґрунтування шляхів розширення площ заповідних територій у межах району.

2.2. Природні умови Роменського району

Роменщина розташована в південно-західній частині Сумської області, в межах Лісостепової природної зони лівобережної України. На півдні район межує з Лохвицьким районом Полтавської області, на заході – зі Срібнянським та Талалаївським районами Чернігівської області, а на сході – з Сумським районом, на півночі – з Конотопським районом Сумської області.

Рівнинна місцевість Роменщини, що входить до складу Придністровської низовини, пронизана густою мережею річок. Сула та Великий Ромен – найбільші з них, що перетинають район з півночі на південь. Територією протікають безліч менших річок, серед яких Локня, Хмелівка, Олава, створюючи неповторний природний колорит регіону [34].

Клімат досліджуваного району помірно-континентального типу, характеризується холодними зимами та теплим літнім періодом. Сонячна енергія, яка надходить на земну поверхню у вигляді прямого та розсіяного випромінювання, формує сумарну сонячну радіацію. За даними метеостанції, її річний показник становить 3934,4 Дж/м.

Середньорічна температура повітря в досліджуваному регіоні варіює в межах 5,0-8,5°C. У зимові місяці – грудні, січні, лютому та березні середня температура опускається нижче 0°C. Найвищий зафіксований показник температури сягав 37-38° С, а мінімальний – від -27°C до -34°C. Зими з мінімальною температурою нижче -25° С трапляються в 15-20% випадків, що відповідає приблизно 2-3 рокам із 20.

Середня річна температура становить $6,6^{\circ}\text{C}$, найнижчі значення спостерігаються в січні $-7,7^{\circ}\text{C}$, а найвищі – у липні $19,2^{\circ}\text{C}$. Перехід середньодобової температури через 0°C у напрямку підвищення, що свідчить про початок весни, зазвичай відбувається в останній декаді березня. Весняний період характеризується середньою температурою в межах $9-10^{\circ}\text{C}$.

Зима, як правило, починається в середині листопада, хоча в окремі роки її прихід може бути зафіксований уже в жовтні у другій або третій декаді. Тривалість зимового періоду змінюється в межах від 100 до 163 днів. Протягом цього часу середня температура повітря становить близько -6°C , а загальна кількість опадів сягає 105-135 мм, що становить 15-30% річної норми.

Тривалий сніговий покрив формується в середині грудня. Найбільша його висота на полях зазвичай спостерігається наприкінці лютого й коливається в межах 17-23 см. Танення снігу розпочинається у другій-третьій декаді березня.

Середня глибина промерзання ґрунту на відкритих територіях становить 75 см. Відтавання верхнього 30-ти сантиметрового шару зазвичай відбувається в період з 2 по 7 квітня, а повне розмерзання ґрунту спостерігається між 5 і 12 квітня.

Весняний період розпочинається з підвищення середньодобової температури повітря вище 0°C , що зазвичай відбувається в третій декаді березня. Ґрунт починає відтавати до глибини 30 см у період з 2 по 7 квітня, а повне його розтавання спостерігається між 5 і 12 квітня.

Середня температура повітря навесні становить $9-10^{\circ}\text{C}$. Кількість опадів у цей сезон у середньому досягає 80-95 мм, проте з року в рік може змінюватися від 11-15 мм до 150-145 мм.

Літнім періодом прийнято вважати час, коли середньодобова температура повітря перевищує 15°C . Перехід до літа на території дослідження зазвичай відбувається на початку третьої декади травня.

У середньому тривалість літнього сезону становить від 96 до 110 днів, хоча в окремі роки може змінюватися від 80-86 до 125 днів. Температура повітря влітку коливається в межах 17,5-18,5°C. Середня багаторічна кількість опадів у цей період становить приблизно 205 мм, що відповідає близько 40% річної норми. В окремі роки кількість опадів може змінюватися від 65 мм до 375 мм.

Середньорічна кількість опадів варіюється в межах 485-524 мм. У деякі роки цей показник може змінюватися від 315-340 мм до 685 мм. Кліматичні умови впливають на температурний режим, рівень зволоження, характер рослинного покриву та тип ґрунту.

Ґрунтовий покрив представлений переважно чорноземами типовими потужними, малогумусними, вилугованими, з крупнопилувато-середньосуглинковою текстурою [13]. Механічний склад ґрунтів різноманітний, найчастіше трапляються крупнопилуваті, легкі та середньосуглинкові ґрунти, хоча подекуди зустрічаються й важкі суглинки.

Гумусний шар досягає 60-70 см і містить 4,1% гумусу. За механічним складом ґрунти належать до суглинкових. Рекреація ґрунтового розчину є нейтральною і слаболужною (рН7,0-7,3). Глибина залягання ґрунтових вод варіюється: на водорозділах - на рівні 15-20 м, на заплавах територіях 1-2 м.

У заплавах річок сформувалися лучні ґрунти, тоді як на ділянках, де лісові масиви було вирубано і використано для сільського господарства, поширені реградовані чорноземи. У лісових зонах домінують опідзолені ґрунти.

Природні ландшафти включають розчленовані піщані лісові рівнини, вкриті малогумусними типовими чорноземами та дібровами. Також поширені сильно розчленовані лесові рівнини, де сформувалися сірі й темно-сірі опідзолені ґрунти. Ці території характеризуються наявністю дібров, а також ярів і балок, що прорізають місцевість до крейдяних порід.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІЖДЕНЬ

У процесі проведення дослідження були використані матеріали з наукових публікацій, інтерактивних карт, нормативних актів, підручників та інших джерел. Окрім того, були залучені дані щодо територіального розподілу об'єктів ПЗФ по території Сумської області, надані нам Департаментом захисту довкілля та природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації.

Визначено відсоток заповідності території та індекс територіальної концентрації за стандартною методикою [32, 19]. Формули для обчислення відсотку заповідності та індексу територіальної концентрації представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Формули оцінки природно-заповідного фонду регіону

<p>Відсоток заповідності регіону (Z) – це частка, яку займають території та об'єкти природно-заповідного фонду від загальної площі регіону, виражена у відсотках.</p> $Z = \frac{S_{\text{ПЗФ}}}{S} * 100 \%$ <p>де, Z – відсоток заповідності регіону; $S_{\text{ПЗФ}}$ – площа, яку займають об'єкти ПЗФ регіону дослідження; S – загальна площа регіону.</p>	<p>Індекс територіальної концентрації (І_{ТК}) – показує ступінь розвиненості природно-заповідної системи досліджуваного району, порівняно з іншими адміністративними одиницями.</p> $I_{\text{ТК}} = \frac{p * S}{s * P}$ <p>де І_{ТК} – індекс територіальної концентрації; p – площа об'єктів ПЗФ окремого адміністративного району; P – загальна площа ПЗФ області; s – площа району; S – площа області.</p>
---	---

Якщо значення індексу територіальної концентрації перевищує одиницю, це свідчить про високу щільність об'єктів природно-заповідного

фонду на певній території. Натомість, коли показник менший за одиницю, концентрація таких об'єктів вважається низькою.

На основі аналізу літературних джерел та інформації з інтернет-ресурсів було складено перелік територій природно-заповідного фонду Роменського району Сумської області з урахуванням сучасного адміністративно-територіального устрою.

Дослідження цих матеріалів та застосування комплексного підходу дозволити отримати об'єктивні дані щодо стану природоохоронних територій і об'єктів ПЗФ у межах Роменського району відповідно до оновленого адміністративного поділу.

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ СТАНУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ (РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

4.1. Малопоширені рослини і тварини Роменського району

Роменський район вирізняється унікальними природними територіями, що характеризуються великою різноманітністю флори та фауни, а також неповторними ландшафтами та водними ресурсами. Ці екосистеми мають значну природоохоронну цінність і потребують ретельного збереження. На заповідних територіях району можна зустріти рідкісні види рослин і тварин, внесені до Червоної книги України (табл. 4.1, 4.2.) (додаток А) [35,36].

За літературними даними [44, 12, 39, 25] на території Роменського району в заплаві р. Сула мешкають популяції рідкісних видів рослин і тварин, які охороняються не тільки на рівні нашої держави, а і ті, що занесені до Європейського червоного списку, охоронних списків Міжнародного союзу охорони природи (МСОП). Міжнародний союз охорони природи базується на системі оцінки загроз для живих організмів. Згідно положення цієї природоохоронної організації види флори та фауни можуть бути: повністю вимерлі (EX), вимерлі в дикій природі, але ще збережені в зоопарках чи ботанічних садах (EW), критично загрозливі види, що знаходяться на межі виживання (CR), зникаючі – їх чисельність швидко знижується (EN), вразливі види (VU) і ті, що не перебувають під загрозою – найменш вразливі (LC).

Декілька видів Роменського району входять до охоронного списку Сумської області (табл. 4.1., 4.2.) [35, 36].

Таблиця 4.1.

Рідкісні види флори Роменського району

№	Родина	Рід	Вид	Охоронний статус*
1	2	3	4	5
Вищі рослини				
1	<i>Alismataceae</i>	<i>Alisma</i>	<i>Alisma plantago-aquatica</i>	ЄЧС МСОП (LC)
2	<i>Amaryllidaceae</i>	<i>Galanthus</i>	<i>Galanthus nivalis</i>	ЧКУ, МСОП (NT)
3	<i>Araceae</i>	<i>Lemna</i>	<i>Lemna minor</i>	ЄЧС
4		<i>Spirodela</i>	<i>Spirodela polyrhiza</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
5	<i>Asparagaceae</i>	<i>Scilla</i>	<i>Scilla bifolia</i>	ЧССО МСОП (LC)
6	<i>Asteraceae</i>	<i>Cirsium</i>	<i>Cirsium heterophyllum</i>	ЧКУ
7		<i>Bidens</i>	<i>Bidens tripartita</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
8		<i>Tussilago</i>	<i>Tussilago farfara</i>	МСОП (LC)
9	<i>Apiaceae</i>	<i>Conium</i>	<i>Conium maculatum</i>	МСОП (LC)
10		<i>Oenanthe</i>	<i>Oenanthe aquatica</i>	МСОП (LC)
11	<i>Betulaceae</i>	<i>Betula</i>	<i>Betula pendula</i>	МСОП (LC)
12	<i>Brassicaceae</i>	<i>Crambe</i>	<i>Crambe tataria</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
13	<i>Butomaceae</i>	<i>Butomus</i>	<i>Butomus umbellatus</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
14		<i>Cardamine</i>	<i>Dentaria quinquefolia</i>	ЧССО
15	<i>Cannabaceae</i>	<i>Humulus</i>	<i>Humulus lupulus</i>	МСОП (LC)
16	<i>Ceratophyllaceae</i>	<i>Ceratophyllum</i>	<i>Ceratophyllum submersum</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
17	<i>Colchicaceae</i>	<i>Colchicum</i>	<i>Bulbocodium versicolor</i>	ЧКУ
18	<i>Cyperaceae</i>	<i>Carex</i>	<i>Carex riparia</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
19			<i>Carex acutiformis</i>	МСОП (LC)
20			<i>Carex appropinquata</i>	МСОП (LC)
21		<i>Schoenoplectus</i>	<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>	МСОП (LC)
22	<i>Equisetaceae</i>	<i>Equisetum</i>	<i>Equisetum fluviatile</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
23	<i>Fabaceae</i>	<i>Astragalus</i>	<i>Astragalus dasyanthus</i>	ЧКУ
24		<i>Trifolium</i>	<i>Trifolium repens</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
25	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus</i>	<i>Quercus robur</i>	МСОП (LC)
26	<i>Huperziaceae</i>	<i>Huperzia</i>	<i>Huperzia selago</i>	ЧКУ

1	2	3	4	5
27	<i>Iridaceae</i>	<i>Gladiolus</i>	<i>Gladiolus tenuis</i>	ЧКУ
28			<i>Gladiolus imbricatus</i>	ЧКУ
29		<i>Iris</i>	<i>Iris pineticola</i>	ЧКУ
30		<i>Crocus</i>	<i>Crocus heuffelianus</i>	ЧКУ
31			<i>Crocus reticulatus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
32	<i>Lamiaceae</i>	<i>Dracocephalum</i>	<i>Dracocephalum ruyschiana</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
33		<i>Lycopus</i>	<i>Lycopus europaeus</i>	ЕЧС, МСОП (LC)
34	<i>Liliaceae</i>	<i>Fritillaria</i>	<i>Fritillaria ruthenica</i>	ЧКУ
35		<i>Tulipa</i>	<i>Tulipa quercetorum</i>	ЧКУ
36	<i>Lycopodiaceae</i>	<i>Lycopodium</i>	<i>Lycopodium annotinum</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
37	<i>Orchidaceae</i>	<i>Neottia</i>	<i>Neottia nidus-ayis</i>	ЧКУ
38			<i>Listera ovata</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
39		<i>Dactylorhiza</i>	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	ЧКУ МСОП (LC)
40			<i>Dactylorhiza maculate</i>	ЧКУ
41			<i>Dactylorhiza majalis</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
42			<i>Dactylorhiza fuchsia</i>	ЧКУ
43		<i>Malaxis</i>	<i>Malaxis monophyllos</i>	ЧКУ, МСОП (NT)
44		<i>Epipactis</i>	<i>Epipactis helleborine</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
45		<i>Platanthera</i>	<i>Platanthera bifolia</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
46		<i>Anacamptis</i>	<i>Anacamptis coriophora</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
47	<i>Anacamptis palustris</i>		ЧКУ, МСОП (LC)	
48	<i>Onagraceae</i>	<i>Epilobium</i>	<i>Epilobium palustre</i>	МСОП (LC)
49	<i>Paeoniaceae</i>	<i>Paeonia</i>	<i>Paeonia tenuifolia</i>	ЧКУ МСОП (DD)
50	<i>Papaveraceae</i>	<i>Corydalis</i>	<i>Corydalis marschalliana</i>	ЧССО
51		<i>Chelidonium</i>	<i>Chelidonium majus</i>	МСОП (LC)
52	<i>Plantagiaceae</i>	<i>Veronica</i>	<i>Veronica beccabunga</i>	ЕЧС МСОП (LC)
53		<i>Plantago</i>	<i>Plantago major</i>	МСОП (LC)

1	2	3	4	5
54	<i>Poaceae</i>	<i>Stipa</i>	<i>Stipa tirsia</i>	ЧКУ
55			<i>Stipa borysthena</i>	ЧКУ
56			<i>Stipa capillata</i>	ЧКУ
57			<i>Stipa pennata</i>	ЧКУ, МСОП (DD)
58		<i>Phragmites</i>	<i>Phragmites australis</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
59		<i>Poa</i>	<i>Poa angustifolia</i>	МСОП (LC)
60			<i>Poa pratensis</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
61	<i>Polygonaceae</i>	<i>Persicaria</i>	<i>Persicaria maculosa</i>	МСОП (LC)
62	<i>Populaceae</i>	<i>Populus</i>	<i>Populus tremula</i>	МСОП (LC)
63	<i>Primulaceae</i>	<i>Lysimachia</i>	<i>Lysimachia vulgaris</i>	МСОП (LC)
64	<i>Ranunculaceae</i>	<i>Adonis</i>	<i>Adonis vernalis</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
65			<i>Adonis wolgensis</i>	ЧКУ
66		<i>Pulsatilla</i>	<i>Pulsatilla pratensis</i>	ЧКУ, МСОП (DD)
67			<i>Pulsatilla patens</i>	ЧКУ
68	<i>Rosaceae</i>	<i>Crataegus</i>	<i>Crataegus ucrainica</i>	ЄЧС
69		<i>Sorbus</i>	<i>Sorbus aucuparia</i>	МСОП (LC)
70		<i>Pyrus</i>	<i>Pyrus communis</i>	МСОП (LC)
71	<i>Salicaceae</i>	<i>Salix</i>	<i>Salix myrtilloides</i>	ЧКУ
72			<i>Salix pentandra</i>	МСОП (LC)
73			<i>Salix caprea</i>	МСОП (LC)
74			<i>Salix triandra</i>	МСОП (LC)
75	<i>Typhaceae</i>	<i>Typha</i>	<i>Typha latifolia</i>	ЄЧС, МСОП (LC)
76			<i>Typha angustifolia</i>	МСОП (LC)
77		<i>Sparganium</i>	<i>Sparganium erectum</i>	МСОП (LC)
78	<i>Juncaceae</i>	<i>Juncus</i>	<i>Juncus bufonius</i>	МСОП (LC)
79	<i>Urticaceae</i>	<i>Urtica</i>	<i>Urtica dioica</i>	МСОП (LC)
Гриби				
1	<i>Amanitaceae</i>	<i>Amanita</i>	<i>Amanita solitaria</i>	ЧКУ
2	<i>Agaricaceae</i>	<i>Agaricus</i>	<i>Agaricus tabularis</i>	ЧКУ
3	<i>Morchellaceae</i>	<i>Morchella</i>	<i>Morchella steppicola</i>	ЧКУ
4	<i>Tricholomataceae</i>	<i>Phaeolepiota</i>	<i>Phaeolepiota aurea</i>	ЧКУ

*ЧКУ – Червона книга України, МСОП – Міжнародний союз охорони природи, ЄЧС – Європейський Червоний список, ЧССО – Червоний список Сумської області

Таблиця 4.2

Рідкісні види фауни Роменського району

№	Родина	Рід	Вид	Охоронний статус*
1	2	3	4	5
1	<i>Sphingidae</i>	<i>Acherontia</i>	<i>Acherontia Atropos</i>	ЧКУ
2	<i>Arctiidae</i>	<i>Callimorpha</i>	<i>Callimorpha dominula</i>	ЧКУ
3	<i>Colubridae</i>	<i>Corenella</i>	<i>Corenella austriaca</i>	ЧКУ
4	<i>Viperidae</i>	<i>Vipera</i>	<i>Vipera nikolskii</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
5	<i>Columbidae</i>	<i>Columba</i>	<i>Columba oenas</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
6	<i>Cerambycidae</i>	<i>Dorcadion</i>	<i>Dorcadion equestre</i>	ЧКУ
7		<i>Aromia</i>	<i>Aromia moschata</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
8	<i>Elateridae</i>	<i>Neopristilophus</i>	<i>Neopristilophus depressus</i>	ЧКУ
9	<i>Lucanidae</i>	<i>Lucanus</i>	<i>Lucanus cervus</i>	ЧКУ, МСОП (NT)
10	<i>Dytiscidae</i>	<i>Dytiscus</i>	<i>Dytiscus latissimus</i>	ЧКУ, МСОП (VU)
11	<i>Cucujidae</i>	<i>Cucujus</i>	<i>Cucujus cinnabarinus</i>	ЧКУ
12	<i>Gruidae</i>	<i>Grus</i>	<i>Grus grus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
13	<i>Soricidae</i>	<i>Neomys</i>	<i>Neomys anomalus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
14	<i>Bittacidae</i>	<i>Bittacus</i>	<i>Bittacus italicus</i>	ЧКУ
15	<i>Aeshnidae</i>	<i>Anax</i>	<i>Anax imperator</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
16	<i>Cyprinidae</i>	<i>Alburnoides</i>	<i>Alburnoides rossicus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
17		<i>Leuciscus</i>	<i>Leuciscus leuciscus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
18	<i>Mustelidae</i>	<i>Lutra</i>	<i>Lutra lutra</i>	ЧКУ, МСОП (NT, LD)
19		<i>Mustela</i>	<i>Mustela erminea</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
20			<i>Mustela lutreola</i>	ЧКУ, МСОП (CR)
21			<i>Mustela putorius</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
22	<i>Calopterygidae</i>	<i>Calopteryx</i>	<i>Calopteryx virgo</i>	ЧКУ, МСОП (LC)

1	2	3	4	5
23	<i>Papilionidae</i>	<i>Papilio</i>	<i>Papilio machaon</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
24		<i>Parnassius</i>	<i>Parnassius mnemosyne</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
25		<i>Iphiclides</i>	<i>Iphiclides</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
26	<i>Ciconiidae</i>	<i>Ciconia</i>	<i>Ciconia nigra</i>	ЧКУ, МСОП (LC, MD)
27	<i>Vespertilionidae</i>	<i>Nyctalus</i>	<i>Nyctalus noctule</i>	ЧКУ
28		<i>Plecotus</i>	<i>Plecotus auratus</i>	ЧКУ
29		<i>Eptesicus</i>	<i>Eptesicus serotinus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
30		<i>Pipistrellus</i>	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
31		<i>Myotis</i>	<i>Myotis daubentonii</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
32	<i>Riodinidae</i>	<i>Hamearis</i>	<i>Hamearis lucina</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
33	<i>Saturniidae</i>	<i>Saturnia</i>	<i>Saturnia pyri</i>	ЧКУ
34			<i>Eudia pavonia</i>	ЧКУ
35		<i>Aglia</i>	<i>Aglia tau</i>	ЧКУ
36	<i>Coraciidae</i>	<i>Coracias</i>	<i>Coracias garrulus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
37	<i>Noctuidae</i>	<i>Catocala</i>	<i>Catocala fraxini</i>	ЧКУ
38			<i>Catocala sponsa</i>	ЧКУ
39	<i>Strigiformes</i>	<i>Asio</i>	<i>Asio flammeus</i>	ЧКУ
40	<i>Apidae</i>	<i>Xylocopa</i>	<i>Xylocopa valga</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
41		<i>Bombus</i>	<i>Bombus muscorum</i>	ЧКУ, МСОП (VU)
42	<i>Staphylinidae</i>	<i>Emus</i>	<i>Emus hirtus</i>	ЧКУ
43	<i>Cricetidae</i>	<i>Cricetulus</i>	<i>Cricetulus migratorius</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
44	<i>Marganodidae</i>	<i>Porphyropha</i>	<i>Porphyropha polonica</i>	ЧКУ
45	<i>Lemoniidae</i>	<i>Endromis</i>	<i>Endromis versicolara</i>	ЧКУ
46	<i>Accipitridae</i>	<i>Circus</i>	<i>Circus pygargus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)
47			<i>Circus cyaneus</i>	ЧКУ, МСОП (LC)

*ЧКУ – Червона книга України, МСОП – Міжнародний союз охорони природи

4.2. Формування та просторове розміщення ПЗФ на роменщині

Зростаючий антропогенний вплив, інтенсивне використання природних ресурсів та рекреаційне навантаження на території сприяють розвитку природно-заповідного фонду Роменського району. Станом на 1 січня 2024 року на території Роменського району нараховувалося 73 природоохоронних об'єкти різних категорій – як місцевого, так і загальнодержавного значення. Загальна площа цих територій становить 8967,5938 га.

Станом на сьогодні природно-заповідний фонд Роменського району включає 2 об'єкти загальнодержавного значення, що займають 3025,3 га, а також 71 об'єкти місцевого значення із загальною 5942,2938 га (табл.4.3).

Таблиця 4.3.

Структура природно-заповідного фонду Роменського району станом на 01.01.24

Категорія	Кількість об'єктів		Площа, га
	Загальнодержавного значення	Місцевого значення	
Заказники	2	-	3025,30
	-	36	5816,17
Пам'ятки природи	-	30	36,42
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	-	5	89,70
Всього	73		8967,59

4.3. Аналіз природоохоронних територій загальнодержавного значення в межах Роменського району

У Роменському районі знаходяться природоохоронні зони, що мають статус загальнодержавного значення. Вони виконують ключову функцію у збереженні біологічного різноманіття, підтриманні екологічної стійкості та охороні рідкісних представників рослинного і тваринного світу.

«Андріяшівсько-Гудимівський» гідрологічний заказник – це природоохоронна зона загальнодержавного значення в Роменському районі

Сумської області. Він розташований на південь від села Глинськ та поблизу міста Ромни. В заказнику, створеному у 1977 році, охороняються цінні водно-болотні екосистеми у заплаві річки Сули. Загальна площа території складає 1509,6 га (рис. 4.1.).

Рис. 4.1. Андріяшівського-Гудимівський гідрологічний заказник

Автор фото: Баштовий М.Г.

Територія заказника представлена зволуженим, зарослим високою рослинністю болотом низинного типу, яке налічує багато рукавів (рис.4.2.). Густі зарості очерету звичайного (*Phragmites australis*) та рогізу вузьколистого (*Typha angustifolia*), що можуть досягати три метра у висоту, займають значну частину його площі. У центральній частині заказника знаходиться суходільний острів, вкритий листяним лісом, де переважають дуб звичайний (*Quercus robur*), клен гостролистий (*Acer platanoides*) та липа дрібнолиста (*Tilia cordata*) [30].

У флорі заказника можна зустріти такі види, як омег водяний (*Oenanthe aquatica*), їжача голівка пряма (*Sparganium erectum*), частуха подорожникова (*Alisma plantago-aquatica*), лепеха звичайна (*Acorus calamus*), зозульки м'ясочервоні (*Dactylozhiza incarnata*), ковила волиста (*Stipa capillata*), косарики

тонкі (*Gladiolus tenuis*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*). Що стосується фауни, то вона налічує сто сорок один вид хребетних тварин, серед яких є як лісові види, так і водно-болотні. Серед мешканців цього регіону – видра річкова (*Lutra lutra*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), горностаї (*Mustela erminea*), журавель сірий (*Grus grus*), деркач лучний (*Crex crex*), сова болотяна (*Asio flammeus*), шуліка чорний (*Milvus migrans*), що включені до Червоної книги України та Європейського Червоного списку [18].

Рис. 4.2. Біотоп із водно-болотною рослинністю в межах охоронюваної території
Автор фото: Баштовий М.Г.

Андріяшівсько-Гудимівський природний заказник є ключовим місцем для гніздування водоплавних птахів, зокрема чапель сірих (*Ardea cinerea*), які формують колонії на території площею близько трьох гектарів. Тут також можна побачити лебедя-шипуну (*Cygnus olor*), гуску сіру (*Anser anser*), чорну крячку (*Chlidonias niger*) та чорного шуліку (*Milvus migrans*). Серед ссавців на цій території зустрічаються бобри та інші види, які населяють заплавні луки та болотисті райони. Заказник виконує важливу роль у водорегулюванні та відіграє

значну роль у збереженні біорізноманіття, вимагаючи постійної уваги та охорони [18].

«Біловодський заказник» – це гідрологічний природоохоронний об’єкт загальнодержавного значення, що знаходиться в Роменському районі. Він знаходиться у межах сіл Бобрик і Перекопівка, на південь околиці міста Ромни. Заснований у 1980 році, заказник займає територію прощею 1515,7 га (рис. 4.3.).

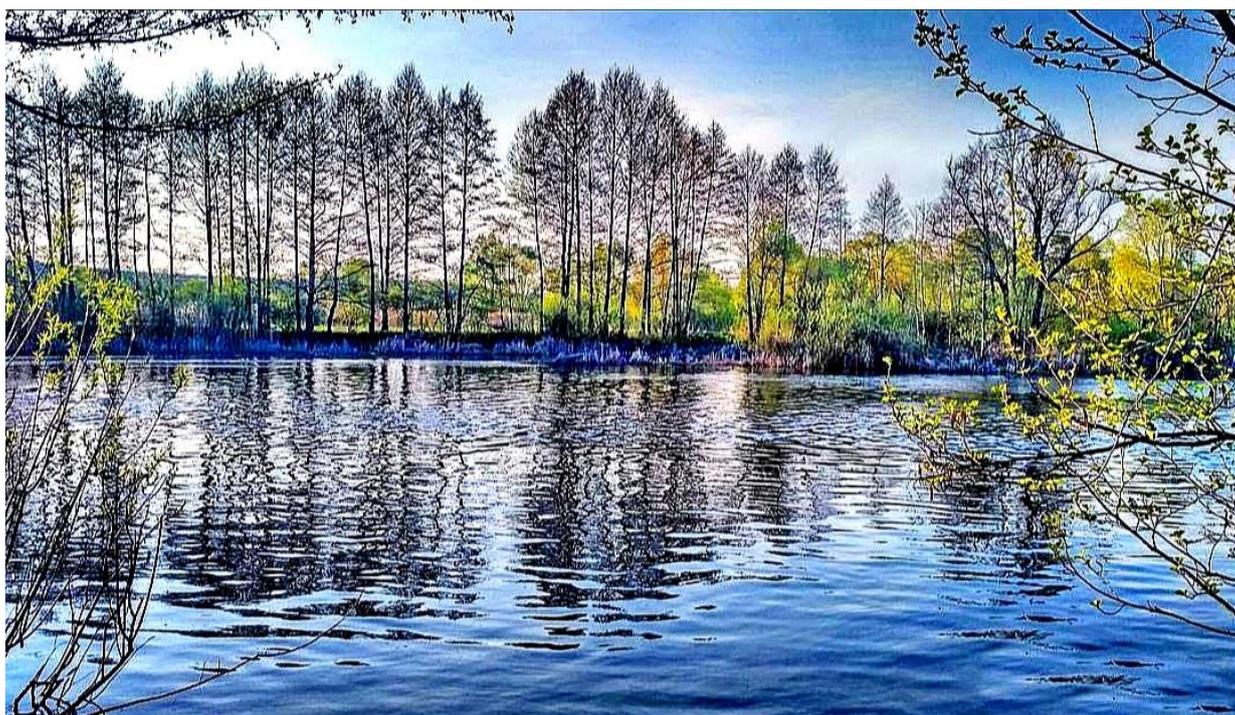

Рис.4.3. Біловодський гідрологічний заказник

Автор фото: Баштовий М.Г.

Рослинний світ заказника відзначається великою різноманітністю. Уздовж русла річки Сула та її старих заплавних русл сформувалися густі зарості очерету звичайного (*Phragmites australis*) й рогозу, як широколистого (*Typha latifolia*), так і вузьколистого (*Typha angustifolia*). Водна поверхня вкрита масивами різака водяного звичайного (*Stratiotes aloides*), жовтих глечиків (*Nuphar lutea*) і стрілиці звичайної (*Sagittaria sagittifolia*) (рис.4.4.). Вищі ділянки місцевості займають луки, де ростуть різні види осоки. Особливу природоохоронну цінність має пальчатокорінник травневий (*Dactylorhiza majalis*), що внесений до Червоної

книги України. Ще на луках зустрічаються ділянки із засоленими ґрунтами, про що свідчить наявність характерних рослин-індикаторів, таких як бульбокомиш морський (*Bolboschoenus maritimus*), куга Табернемонтана (*Schoenoplectus tabernaemontani*), тризубець морський (*Triglochin maritima*) і солерос європейський (*Salicornia europaea*) [31].

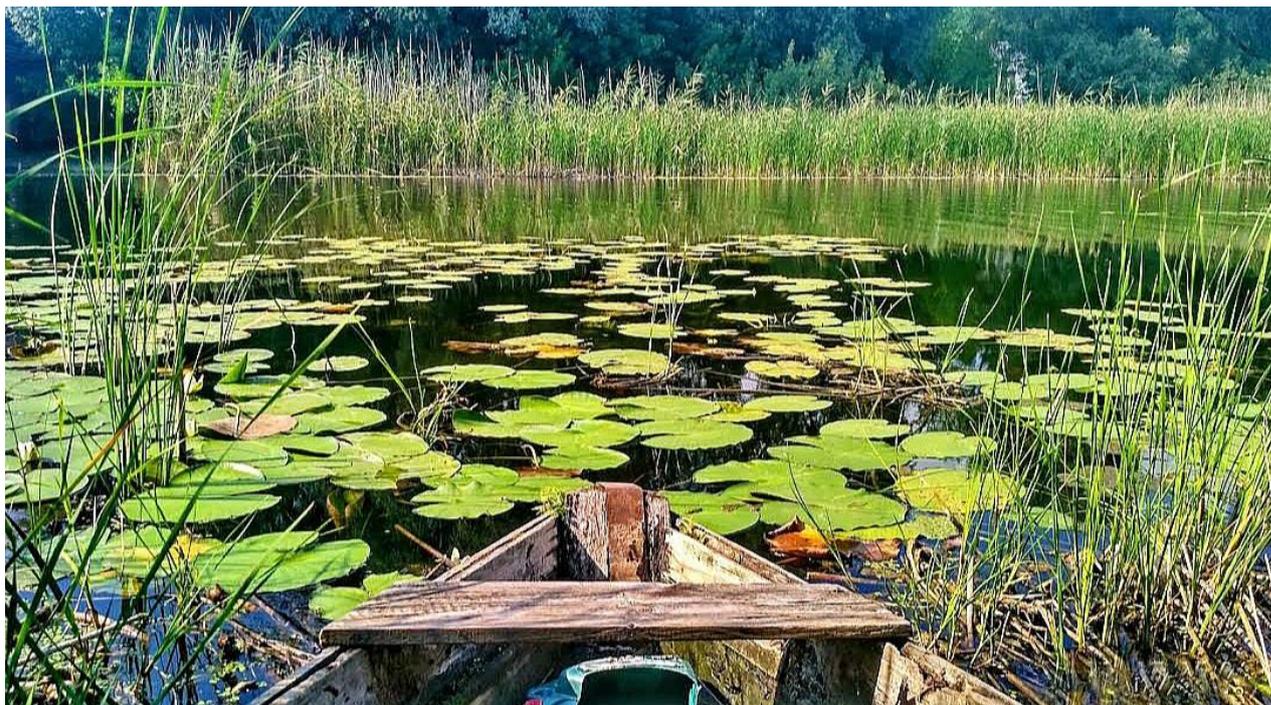

Рис. 4.4. Рослинний світ заказника

Автор фото: Баштовий М.Г.

Заказник відіграє значну роль для гніздування і проживання численних видів птахів. Тут можна зустріти кілька різновидів чапель, зокрема сіру (*Ardea cinerea*), руду (*Ardea purpurea*) та велику білу (*Ardea alba*), а також такі види, як бугайчик звичайний (*Botaurus minutus*) і бугай водяний (*Botaurus stellaris*). Серед рідкісних видів, що охоплювані на державному рівні, трапляються сірий журавель (*Grus grus*), деркач лучний (*Crex crex*) і чорний лелека (*Ciconia nigra*). У водоймах і прибережних районах поширені болотні черепахи європейські (*Emys orbicularis*), серед ссавців є річкова видра (*Lutra lutra*) та горностаї (*Mustela erminea*) [7].

Біловодський заказник має важливе значення для охорони водно-болотних екосистем Лісостепу України. Він сприяє охороні природного різноманіття, підтримує водний баланс річки Сула і є важливим об'єктом для наукових досліджень та моніторингу природних явищ. Крім того, ця територія має значний рекреаційний потенціал, привертаючи увагу дослідників природи та любителів пташиного світу (рис.4.5.).

Рис. 4.5. Краєвиди Біловодського заказника

Автор фото: Баштовий М.Г.

Біловодський гідрологічний заказник, завдяки особливому поєднанню природних ландшафтів та багатству видів, є важливою частиною природно-заповідного фонду України. Він вимагає постійного захисту й збереження, щоб залишитися спадщиною для майбутніх поколінь.

4.4. Огляд природоохоронних територій та заказників Роменського району місцевого значення

«Коржівський заказник» – це природоохоронна територія, що має статус ландшафтного заказника місцевого значення. Він розташований у Роменському районі Сумської області та охоплює площу 23,3 га.. Ця заповідна зона належить до лісового фонду ДП «Роменський агролісгосп». Її територія включає лісовий масив, що простягається на крутих схилах у верхній частині глибокої балки. Створений як об'єкт природно-заповідного фонду 25.09.2003.

На території заказника охороняється природний лісовий масив, що складається з берези (*Betula*), дуба (*Quercus*), липи (*Tilia*) та осоки (*Carex*). Він є місцем зростання рідкісних рослин, зокрема зозулиних сліз яйцеподібні (*Listera ovata*), які занесені до Червоної книги України. Також тут мешкають тварини, що перебувають під охороною, серед них мідянка звичайна (*Coronella austriaca Laurenti*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominuta*), горностаї (*Mustela erminea*) [7].

«Воцилиха» – це ландшафтний заказник місцевого значення, займає площу 74,3 га. Він розташований на південний схід від села Воцилиха, частково охоплюючи території фонду ДП «Роменський агролісгосп». Як природоохоронний об'єкт внесений до складу ПЗФ 29 листопада 2005 року.

Заказник включає заплаву ділянку річки Сули. На його території зростають рідкісні види рослин, серед яких занесені до Червоної книги України зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*) та плодоніжка болотна (*Anacamptis palustris*). Крім того, тут зустрічаються рослини зі списку регіонально рідкісних видів - алтея лікарська (*Althaea officinalis*), цикута отруйна (*Cicuta virosa*), калган (*Alpinia officinarum*), осока повстиста (*Carex tomentosa*), та осока дерниста (*Caret cespitosa*).

Заказник є середовищем проживання різноманітних видів тварин, серед яких є рідкісні та зникаючі. Тут мешкають види, занесені до Червоної книги України, як-от горностаї (*Mustela ermine*) і дозорець-імператор (*Anax imperator*). До Європейського червоного списку належать журавель сірий (*Grus grus*) і деркач (*Crex*). Крім того, тут можна зустріти регіонально рідкісних тварин:

європейська болотяну черепаха (*Emys orbicularis*), бугая водяного (*Botaurus stellaris*) та інших [7].

Ландшафтний заказник «**Дібрівка**» є природоохоронною територією місцевого значення. Він розташований у південній частині району та охоплює балку зі ставками і лісовими насадженнями. Загальна площа заказника становить 64,5 га. Як природоохоронний об'єкт внесений до складу ПЗФ 27.07.2007 року.

Ця територія є осередком зростання рідкісних видів рослин, зокрема брандушки різбарвної (*Bulbocodium versicolor*), занесеної до Червоної книги України. Крім того, заказник слугує місцем проживання тварин, що мають охоронний статус. Серед них – види, включені до Червоної книги України, Європейського червоного списку та регіонально рідкісні, такі як махаон (*Papilio machaon*) і синявець аргирогномон (*Plebejus argyrognomon*), також тут мешкають тварини, що входять до списку регіонально рідкісних видів, зокрема стрічкарка вербова (*Catocala electa*), чорний крячок (*Chlidonias niger*), сорокопуд чорнолобий (*Lanius minor*) [7].

Ландшафтний заказник «**Косарівщина**» - природоохоронна територія місцевого значення, що займає площу 58,97 га. Розташований на східній околиці села Косарівщина, частково охоплює землі лісового фонду ДП «Роменський агролісгосп». Як природоохоронний об'єкт внесений до складу ПЗФ 22.02.2013 року.

Територія заказника включає схил балки, який слугує місцем зростання рідкісних видів рослин. Тут охороняється коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), занесена до Червоної книги України, а також чемериця чорна (*Veratrum nigrum* L), яка належить до регіонально рідкісних видів.

Серед представників фауни заказника зустрічаються різні рідкісні види. До Червоної книги України занесений лунь лучний (*Circus pygargus*). Також у заказнику мешкають види, що входять до регіонального списку рідкісних тварин: осоїд (*Pernis ptilorhynchus*), деркач (*Crex crex*), одуд (*Urupa erops*) та інші [7].

Ландшафтний заказник «**Овлаші**» - природоохоронна територія місцевого значення, розташована між селами Журавлине та Овлаші. Як природоохоронний

об'єкт внесений до складу природно-заповідного фонду 22.12.2016 року. Він охоплює балковий лісостеповий комплекс, через який протікає невелика безіменна притока річки Ромен. Частина заказника належить ДП «Роменський агролісгосп».

Площа території становить 65,0 га. Він представлений хвилястими вододільними місцевостями з розгалуженими балками та похилими схилами, що сприяє збереженню ландшафтного та біологічного різноманіття.

На території заказника зростають рідкісні види рослин, зокрема зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*), зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*), занесені до Червоної книги України, а також анемона лісова (*Anemone sylvestris*), яка входить до списку регіонально рідкісних видів.

Фауна заказника також представлена рідкісними видами. Тут мешкають вусач земляний-хрестоносець (*Dorcadion crux*) і жук-олень (*Lucanus cervus*), які належать до видів, занесених до Червоної книги України [7].

Ландшафтний заказник «Губарівщина» - природоохоронна територія місцевого значення, розташована в розгалуженій глибокій балці на північний захід від західної околиці села Волошківка. Загальна площа становить 14,9 га. Створений, як об'єкт ПЗФ 14.12.2018 року.

Заказник зберігає природні комплекси, характерні для цієї місцевості. Схили балок вкриті залишками корінних угруповань деревно-чагарникової та лучно-степової рослинності. Вони є важливими осередками формування лучно-степових екосистем, а також місцем зростання сону лучного (*Pulsatilla pratensis*) – рідкісної рослини, занесеної до Червоної книги України [7].

Ландшафтний заказник «Перекопівський» - природоохоронна територія місцевого значення, що знаходиться на західній околиці села Перекопівка. Він розташований у межах філії «Сумське лісове господарство» ДП «Ліси України». Загальна площа заказника становить 213,0 га. Створений, як об'єкт ПЗФ 22.02.2019.

Територія заказника охоплює характерні для середньої течії річки Сула ландшафти. Річка утворює численні звивини, стариці, рукава та острови. Значну

частину території займають природні угруповання вільхи чорної (*Alnus glutinosa*) та верб (*Salix*).

Ця місцевість є осередком збереження рідкісних видів флори і фауни. Тут зростають зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*), плоскотілка червона (*Cuscuta cinnabarinus*), видра річкова (*Lutra lutra*), що занесені до Червоної книги України. Серед тварин, які теж мають охоронний статус, зустрічаються горностаї (*Mustela erminea*), журавель сірий (*Grus grus*), красуня діва (*Calopteryx virgo*). Окрім цього, на території заказника мешкає вид, що входить до списку регіонально рідкісних, зокрема чепура велика (*Ardea alba*) [7].

Ландшафтний заказник «Деревлянки» - це природоохоронний об'єкт у Роменському районі Сумської області, що займає територію 115,3 га. Він був створений у червні 2021 року з метою збереження унікальних природних комплексів, а також рідкісних представників рослинного і тваринного світу цього регіону. На цій території виявлено представників фауни, які належать до Переліку видів, що підлягають особливій охороні в Сумській області, зокрема аргіопа тигрова (*Argiope bruennichi*) та сінниця болотяна (*Coenonympha tullia*). Також тут зустрічаються види, занесені до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи, та ті, що охороняються згідно з Бернською конвенцією.

Ця територія має важливе природоохоронне, наукове та рекреаційне значення. Завдяки створенню заказника забезпечується охорона природних екосистем, підтримка біорізноманіття та контроль за станом навколишнього середовища. Крім того, він відіграє важливу роль у просвітницькій та екологічній діяльності, сприяючи підвищенню обізнаності про значення природоохоронних зон [46].

Ландшафтний заказник «Яснопільський» - це природоохоронна зона місцевого значення, що знаходиться на північний захід і північ від села Яснопільщина в Роменському районі Сумської області. Його площа складає 31,5 гектара. Був створений у 2021 році.

Природні особливості заказника включають дві вузькі балки з чорноземними ґрунтами, які мають низький рівень гумусу. Схили балок

зберегли фрагменти природної лучно-степової рослинності, а також місця природного поновлення дерев і чагарників. На території заказника зростає рідкісний вид рослин, який включений до списку особливо охоронюваних у Сумській області. Тут можна зустріти різні види конюшини, первоцвіт весняний (*Primula veris*) та анемону лісову (*Anemone sylvestris*). Тваринний світ представлений видами, що потребують охорони, зокрема горностай, жук-олень які занесені до Червоної книги України. У Європейському Червоному списку фігурує равлик виноградний (*Helix pomatia*). Також на цій території мешкають птахи, що охороняються згідно з Бернською конвенцією, серед них – яструб малий (*Accipiter nisus*), яструб великий (*Astur gentilis*), Сова вухата (*Asio otus*), удод (*Upupa epops*), повзик звичайний (*Sitta europaea*) та східний соловейко (*Luscinia luscinia*) [33].

Ландшафтний заказник «**Пшінчине**» - це природоохоронна територія місцевого значення, що розташована в Роменському районі, поблизу сіл Басівка та Пшінчине. Його площа складає 73,5 гектарів. Як природоохоронний об'єкт внесений до складу ПЗФ 10.11.2023.

Заказник охоплює заплаву річки Хмелівка, яка характеризується рівнинним рельєфом, з двома високими курганами. У більш вологих районах території поширені угруповання очерету південного (*Phragmites australis*), а також торф'янисті луки, де домінує щучник дернистий (*Deschampsia caespitosa*). На курганах ростуть лучно-степові рослини, зокрема пирій повзучий (*Elytrigia repens*), костриця валійська (*Festuca valesiaca*), костриця лучна (*Festuca pratensis*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*) та осока волосиста (*Carex rirta*). У флорі є два види рослин, що занесені до Червоної книги України – зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*) та зозульки Фукса (*Dactylorhiza fuchsii*). Крім того, тут зустрічаються двадцять три види рослин, які включені до Червоного списку МСОП.

Фауна заказника налічує 27 видів тварин, з яких 19 занесено до додатків II та III Бернської конвенції. Серед них є види, що мають охоронний статус згідно з Міжнародним союзом охорони природи [8].

Ботанічний заказник місцевого значення «**Борозенківський**» займає площу 295,0 га. Він був створений як об'єкт природно-заповідного фонду 31 грудня 1980 року. Розташований у долині річки Борозенка, яка є притокою Сули, на південь від села Гаї. Територія заказника входить до філії «Сумське лісове господарство» ДП «Ліси України».

На цій території зростають рослини, внесені до списку регіонально рідкісних видів, зокрема маруна щиткова (*Pyrethrum corymbosum*), проліска дволиста (*Scilla bifolia*) та зубниця п'ятилиста (*Cardamine quinquefolia*). Також тут можна знайти лікарські рослини, серед яких конвалія звичайна (*Convallaria majalis*), первоцвіт весняний (*Primula veris*) і ряст Маршала (*Corydalis marschalliana*).

Фауна заказника представлена рідкісними видами, серед яких горностай (*Mustela erminea*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), жук-олень (*Lucanus cervus*), подалірій (*Iphiclides podalirius*) і лунь польовий (*Circus cyaneus*), що занесені до Червоної книги України [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «**Хмелівський**» займає площу 82,0 га. Він був створений як об'єкт природно-заповідного фонду 31 грудня 1980 року. Розташований на правому березі Борозенка, яка є притокою Сули, поблизу села Гаї. Територія заказника входить до філії «Сумське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Тут зростає рідкісна рослина - зубниця п'ятилиста (*Cardamine quinquefolia*), що входить до списку регіонально рідкісних видів. Також зустрічаються лікарські рослини, зокрема валеріана лікарська (*Valeriana officinalis*), чина чорна (*Lathyrus niger*).

Фауна заказника включає низку рідкісних видів. До Червоної книги України занесені горностай (*Mustela erminea*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*) та стрічкарка орденська малинова (*Catocala sponsa*), а також жук-олень (*Lucanus cervus cervus*). Види, що входять до Європейського Червоного списку – це синявець Телей (*Phengaris teleius*) і равлик виноградний (*Helix pomatia*). Також на території заказника мешкають птахи, охоронювані згідно з Бернською

конвенцією, серед яких яструб великий (*Astur gentilis*), яструб малий (*Accipiter nisus*), сова вухата (*Asio otus*), зимняк (*Buteo lagopus*), повзик звичайний (*Sitta europaea*), одуд (*Urupa erops*) [7].

Саївський заказник – ботанічний заказник місцевого значення в Роменському районі, між населеними пунктами Козельне та Саєве, приблизно за один кілометр на схід від Козельного. Його площа становить 9,5 га. Заказник було створено 14 грудня 1995 року, перебуває під управлінням Вільшанської сільської ради, та є у складі ПЗ «Михайлівська цілина». Територія заказника представлена степовим схилом балки, орієнтованим на схід.

Цей природоохоронний об'єкт є частиною природно-заповідного фонду Сумської області та виконує важливу функцію у збереженні місцевого біорізноманіття. Флора заказника представлена видами, які занесені до Червоної книги України – брандушка різнобарвна (*Bulbocodium versicolor*), сон розкритий (*Pulsatilla pratensis*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*). На території заказника виявлено приблизно двадцять тварин і комах, що занесені до Червоної книги України. Серед них можна виділити мишівку степову (*Sicista subtilis*), горностаю (*Mustela erminea*), мідянку звичайну (*Coronella austriaca*) [40].

Ботанічний заказник місцевого значення «Голубців» був створений 21 серпня 1996 року як частина природно-заповідного фонду. Його площа становить 16 га. Він розташований у Роменському районі, займаючи правий схил балки на південно-західній околиці селища міського типу Недригайлів.

Основна мета заказника – збереження природної території, де росте астрагал шерстистоквітковий (*Astragalus dasyanthus*), який занесений до Червоної книги України та Європейського Червоного списку. Крім того, тут зустрічаються рідкісні рослини, включені до списку регіонально рідкісних видів, зокрема гіацинтик блідий (*Hyacinthella leucophaea*), гострокільник волосистий (*Oxytropis pilosa*).

Ця територія є середовищем існування рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України, серед яких мелітурга булавовуса (*Melitturga clavicornis*). До Європейського Червоного списку входить деркач лучний (*Crex*

crex). Також заказник є місцем проживання птахів, що охороняються відповідно до Бернської конвенції, таких як лунь очеретяний (*Circus aeruginosus*), одуд (Урира еропс) [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «Сурмачівський», розташований на заболоченій ділянці борової тераси річки Сула, поблизу ґрунтової дороги між селами Глинськ і Сурмачівка. Частина території входить до ДП «Роменський агролісгосп». Загальна площа заказника становить 53,3 га. Він був створений 25 вересня 2003 року з метою охорони природного стану цієї заболоченої території, а також для збереження рідкісних рослин, зокрема лікарських видів, і місць їхнього зростання. Серед рослин, що потребують охорони, зокрема є місцем проживання тварин, що занесені до Європейського червоного списку – деркач (*Crex crex*), Червоної книги України жук-олень (*Lucanus cervus*) та регіонально рідкісних видів – погонич звичайний (*Porzana porzana*), пастушок (*Rallus*). Тут мешкають понад сорок видів комах, земноводних, плазунів та птахів, що занесені до додатків Бернської конвенції [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «Засулля», створений 26 травня 2004 року. Загальна площа території складає 13,5 га. Він знаходиться в лісовому масиві, що належить Роменській міській раді, на північ від села Бобрик, на піщаній терасі лівого берега річки Сула.

Основною метою заказника є охорона природних угідь, де ростуть рідкісні види рослин, занесені до Червоної книги України, зокрема зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*) і коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*). Це також територія, де мешкають тварини, що охороняються, зокрема махаон (*Papilio machaon*) і жук-олень (*Lucanus cervus*) [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «Дубинський» займає площу 39,4 га. Він був офіційно створений 26 травня 2004 року як об'єкт природно-заповідного фонду. Територія заказника охороняється у природному стані та представляє собою лучно-степову ділянку. Розташований він у глибокій балці поблизу села Дубина, на землях ДП «Роменський агролісгосп». Тут зростають рідкісні рослини, занесені до Червоної книги України, зокрема сон

лучний (*Pulsatilla pratensis*), ковила волосиста (*Stipa capillata*) та горицвіт весняний (*Adonis vernalis*) [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «Громадська дума» займає територію площею 72,4 га. Його було офіційно створено 26 травня 2004 року як об'єкт природно-заповідного фонду. Заказник розташований на північний захід від села Хоминці, частково охоплюючи землі ДП «Роменський агролісгосп» та філія «Сумське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Територія характеризується добре збереженими луговими та лісовими угрупованнями в долині річки Локня, яка є притокою Сули. Тут зростають рідкісні рослини, занесені до Червоної книги України, зокрема рябчик малий (*Fritillaria meleagroides*), зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*), сон лучний (*Pulsatilla pratensis*), косарики тонкі (*Gladiolus tenuis*) та плодоніжка болотна (*Anacamptis palustris*). Крім того, у заказнику зустрічаються види, що охороняються на рівні області, серед них косарики черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), льон багаторічний (*Linum perenne*), анемона лісова (*Anemone sylvestris*) та інші [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «Джерельні розсипи» охоплює територію площею 172,78 га. Він був створений 29 листопада 2005 року як об'єкт природно-заповідного фонду. Розташований у заплаві річки Сула на захід від села Герасимівка.

На території заказника охороняються місця зростання рідкісних видів, серед яких дягель болотяний (*Angelica palustris*), що занесений до Бернської конвенції, а також рослини зі Списку регіонально рідкісних видів, зокрема алтея лікарська (*Althaea officinalis*), цикута отруйна (*Cicuta virosa*), калган (*Potentilla erecta*), осока повстиста (*Carex tomentosa*), осока дерниста (*Carex cespitosa*) та подорожник Корнута (*Plantago Cornute*).

Фауна заказника представлена різноманітними видами, серед яких є тварини, занесені до Червоної книги України: горностаї (*Mustela erminea*), дозорець-імператор (*Anax imperator*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*), стрічкарка орденська малинова (*Catocala sponsa*), джміль моховий (*Bombus*

muscorum) та ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*). Також у заказнику мешкають представники регіонально рідкісних видів, серед яких черепаха болотяна (*Emys orbicularis*), бугай (*Botaurus stellaris*), водяна курочка (*Gallinula chloropus*) та бугайчик (*Ixobrychus minutus*) [7].

Ботанічний заказник «**Ковиловий**» місцевого значення, розташований на північ від села Колядинець. Створений як об'єкт природно-заповідного фонду 4 серпня 2006 року, його площа складає 3,9 га. Територія охороняє лучно-степові ділянки, на якій ростуть рідкісні види рослин, занесені до Червоної книги України, такі як ковила волосиста (*Stipa capillata*), ковила пірчаста (*Stipa pennata*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), брандушка різнобарвна (*Bulbocodium versicolor*). Також тут зростає велика кількість цінних лікарських рослин та видів, які занесені до Списку регіонально рідкісних рослин, зокрема волошка сумська (*Centaurea sumensis*), півники угорські (*Iris hungarica*), анемона лісова (*Anemone sylvestris*) [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «**Коровинський**» займає площу 65,5 га та був створений 9 липня 2009 року як об'єкт природно-заповідного фонду. Він розташований на території Коровинської сільської ради.

Основна мета заказника – збереження унікальної заболоченої ділянки, що є місцем зростання рідкісних рослин. Тут можна зустріти види, занесені до Червоної книги України, зокрема зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*) і зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*). Також у заказнику зростає білозір болотний (*Parnassia palustris*), який перебуває під особливою охороною в Сумській області [7].

Ландшафтний заказник місцевого значення «**Колядинецький**» розташований на південній околиці села Вовкове та входить до лісового фонду ДП «Недригайлівський лісгосп». Його площа становить 26,5 га, а статус об'єкта природно-заповідного фонду він отримав 6 липня 2018 року.

Територія заказника представлена широколистяним лісом, у якому домінує дуб звичайний (*Quercus robur*). Деякі дерева мають вік понад сто років. Лісовий масив відзначається високим рівнем біорізноманіття. Серед рідкісних видів

тварин тут зустрічається жук-олень (*Lucanus cervus*), занесений до Червоної книги України. Крім того, у заказнику росте ряст Маршалла (*Corydalis marschalliana*) – рослина, що входить до переліку регіонально рідкісних видів [7].

Ботанічний заказник місцевого значення «Холодниківський» розташований на північ від села Холодник і займає площу 54,8 га. Він отримав статус об'єкта природно-заповідного фонду 6 липня 2018 року.

Територія заказника представлена характерним балковим ландшафтом, що є середовищем існування багатьох рідкісних видів рослин. Деякі з них занесені до Червоної книги України, зокрема астрагал шерстистоквітковий (*Astragalus dasyanthus*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон чорніючий (*Pulsatilla pratensis*) та ковила волосиста (*Stipa capillata*). Крім того, тут зростають рослини, що мають статус регіонально рідкісних видів, серед яких гіацинтик блідий (*Hyacinthella leucophaea*), анемона дібровна (*Anemonoides nemorosa*), волошка сумська (*Centaurea sumensis*), гадюча цибулька занедбана (*Muscari neglectum*), гострокільник волосистий (*Bupleurum longifolium*), льон багаторічний (*Linum perenne*), оман високий (*Inula helenium*), півники угорські (*Iris aphylla*), синяк плямистий (*Echium russicum*), скорцонера пурпурова (*Scorzonera purpurea*) та цибуля круглоголова (*Allium sphaerocephalon*) [7].

Ботанічний заказник «Локнянські дуби», має природоохоронне значення на місцевому рівні, розташований у Роменському районі, приблизно за 150 метрів на захід від села Дубина. Загальна площа заказника становить 2,6 га. Його було створено 22 грудня 2021 року за рішенням обласної ради з метою збереження природних цінностей цього регіону. Територія характеризується балковим рельєфом, де збереглися залишки природних лугово-степових екосистем, а також активно відбувається природне поновлення деревних і чагарникових порід. Найбільшу природоохоронну цінність представляють десять старовікових дерев дуба звичайного (*Quercus robur*), які мають вражаючі морфологічні характеристики. Окрім того, на цій території зростають рідкісні

види рослин, що занесені до Червоної книги України, серед яких сон лучний (*Pulsatilla pratensis*) і горицвіт весняний (*Adonis vernalis*) [33].

Ботанічний заказник «**Крутий яр**» є природоохоронною територією місцевого значення, розташований в Роменському районі між селами Легуші та Червіне. Його площа становить 143,7 га, а створення цієї території було офіційно затверджене 22 грудня 2021 року рішенням обласної ради з метою збереження унікального природного різноманіття регіону. Ландшафт заказника представлений системою балок, де збереглися природні лугово-степові екосистеми. У цій місцевості ростуть рослини, що занесені до Червоної книги України – сон лучний (*Pulsatilla pratensis*), брандушка різнобарвна (*Bulbocodium versicolor*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), рябчик руський (*Fritillaria ruthenica*), а також інші охоронювані види, які мають особливий природоохоронний статус у межах Сумської області.

Фауна заказника також відзначається біологічним різноманіттям. Тут зустрічається чорний лелека (*Ciconia nigra*), також тут мешкає метелик мномозина (*Parnassius mnemosyne*) – ці види включені до Червоної книги України [33].

Загальнозоологічний заказник місцевого значення «**Ведмежівський**», створений 15 жовтня 2010 року з метою охорони болотного масиву в заплаві річки Ромен, що знаходиться на західній околиці села Ведмеже. Його площа складає 71,2 га. Територія частково належить лісовому фонду ДП «Роменський агролісгосп». Цей заказник є важливим осередком для збереження мисливських видів тварин, а також рідкісних видів, занесених до Червоної книги України, таких як горностай (*Mustela erminea*), журавель сірий (*Grus grus*), лелека чорний (*Ciconia nigra*). Окрім того, на території заказника зберігаються види, занесені до Списку регіонально рідкісних видів, серед яких черепаха болотна європейська (*Emys orbicularis*), бугайчик звичайний (*Ixobrychus minutus*), чепура велика (*Ardea alba*), грицик великий (*Limosa limosa*), крячок білокрилий (*Chlidonias leucopterus*) [7].

Загальнозоологічний заказник **«Байбачий»**, віднесений до категорії місцевого значення, створений 18 вересня 2001 року. Площа території складає 9,6 га. Заказник розташований в глибокій балці на правому березі річки Сула, поблизу села Піски. Основною метою охорони є підтримка двох колоній бабака (*Marmota bobak*) - великого степового гризуна з родини вивіркових. Байбак (*Marmota bobak*) є важливим мисливським і промисловим звіром, чиє хутро, м'ясо та жир використовується у різних сферах. У XVIII-XIX століття байбак був широко поширений в степових регіонах Європи та Азії, але на сьогоднішній день його популяції збереглися лише в ізольованих місцях. [7]

Загальнозоологічний заказник місцевого значення **«Русанівський»** розташований у заплаві річки Хорол, між населеними пунктами Русанівка та Лучка. Частина його території входить до лісового фонду ДП «Недригайлівський лісгосп». Загальна площа заказника становить 353,0 га. Цей природоохоронний об'єкт було створено 1 грудня 2006 року з метою збереження водно-болотних екосистем разом із прилеглими сіножатями, які відіграють важливу роль у підтриманні популяції мисливських тварин, а також рідкісних видів, занесених до Червоної книги України. Серед них – горностаї (*Mustela erminea*), сірий журавель (*Grus grus*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*), махаон (*Papilio machaon*), дозорець-імператор (*Anax imperator*).

На території заказника також зустрічаються види, що перебувають під охороною Європейського Червоного списку, зокрема деркач (*Crex crex*), синявець телей (*Phengaris teleius*), дукачик непарний (*Lycaena dispar*). До Бернської конвенції внесені такі представники місцевої фауни, як погонич звичайний (*Porzana porzana*), яструб великий (*Astur gentillis*), лунь лучний (*Circus pygargus*), сова вухата (*Asio otus*), одуд (*Urupa erops*) [7].

Ентомологічний заказник місцевого значення **«Кимишанський»** розташований у ДП «Недригайлівський лісгосп», на північ від села Комишанка. Він був створений 21 липня 1984 року з метою збереження природного середовища. Загальна площа заказника становить 4,0 га. Територія заказника включає балкові ділянку, яка поєднує лучно-степові та деревно-чагарникові

екосистеми й межує із заплавою річки Сули. Це місце є важливим середовищем існування рідкісних комах-запилювачів, зокрема бджоли-листорізи (*Megachile rotundata*) та джмеля пахучого (*Bombus fragrans*), які занесені до Червоної книги України. Крім того, у заказнику мешкають тварини, що входять до списку видів, охоронюваних Бернською конвенцією. Серед них – канюк звичайний (*Buteo buteo*), одуд (*Upupa epops*), щедрик лісовий (*Crithagra scotops*) та плиска жовта (*Motacilla flava*) [7].

Загальногеологічний заказник «**Гора Золотуха**», належить до об'єктів місцевого значення, розташований на південь від села Пустовійтівка. Його площа становить 14,952 га. Статус природоохоронного об'єкта він отримав 31 грудня 1980 року.

Цей природний об'єкт унікальний своїм тектонічним походженням. Він являє собою вихід на земну поверхню палеозойських порід, зокрема брекчія Роменського соляного штоку девонського періоду, а також гіпсу та діабазів. Утворення соляного купола відбулося внаслідок руху пластичних соленосних порід із глибини близько 5 кілометрів крізь зону розлому.

Геологічна значущість цього місця визначається тим, що саме тут були зроблені важливі відкриття, які допомогли встановити нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини. Заказник є важливим зразком проявів соляної тектоніки та має не лише наукову цінність, а й історико-культурне значення.

Флора представлена видами які занесені до Червоної книги України – ковила волосиста (*Stipa capillata*), сон лучний (*Pulsatilla pratensis*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), рябчик руський (*Fritillaria ruthenica*) [7].

«**Новогребельський**» - це гідрологічний заказник, належить до об'єктів місцевого значення, що займає площу 447,0 га. Його створено 15 жовтня 2010 року для збереження цінних водно-болотних екосистем. Розташований цей природоохоронний об'єкт на південь від села Чеберяки та на схід сіл Нова Гребля і Голінка. Частина території входить до складу ДП «Роменський агролісгосп». Заказник охоплює значні площі евтрофних боліт, серед яких

високотравні, лісові болотні ділянки та осокові. Ці екосистеми мають важливе значення для підтримання гідрологічного балансу річки Сули.

На території заказника зростають рідкісні рослинні угруповання, що занесені до Зеленої книги України, зокрема глечики жовті (*Nuphar lutea*) та латаття біле (*Nymphaea alba*). Також тут виявлені рідкісні орхідні, занесені до Червоної книги України: зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*) і зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*), а також плодоріжка болотна (*Anacamptis palustris*).

Фауна заказника також багата на рідкісні види. Тут мешкають представники Червоної книги України, зокрема видра річкова (*Lutra lutra*), лелека чорний (*Ciconia nigra*), горностай (*Mustela erminea*) та журавель сірий (*Grus grus*). Деякі види, такі як деркач (*Crex crex*), сліпак (*Spalax*), видра річкова (*Lutra lutra*) [7].

Гідрологічний заказник «**Верхньосульський**», віднесений до категорії місцевого значення. Він розташований на землях Недригайлівського, Біловодського та Лебединського району. Площа його 1133,1 га. Частина його розташована в ДП «Недригайлівський лісгосп».

Цей природоохоронний об'єкт створений 25 грудня 1979 року для збереження природного середовища в заплаві річки Сула, що включає численні лучні угіддя, стариці та болотні ділянки. Заказник виконує важливу роль у регулюванні водного балансу річки та рівня ґрунтових вод, а також сприяє збереженню унікального ландшафтного й біологічного різноманіття регіону.

На території заплавного комплексу зростають рідкісні рослини, внесені до Червоної книги України, серед яких зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*) і зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*). Також тут мешкають охоронювані тварини: бражник мертва голова (*Acherontia atropos*), горностай (*Mustela erminea*) та красуня діва (*Calopteryx virgo*), занесені до Червоної книги України [7].

Недригайлівський гідрологічний заказник – природоохоронна територія місцевого значення, що складається з двох окремих ділянок різної площі. Він

розташований у середній течії річки Сула та її заплаві, простягаючись на схід від села міського типу Недригайлів до межі з Роменським районом, частково охоплюючи лісові масиви ДП «Недригайлівський лісгосп».

Створений 25 грудня 1979 року, заказник займає площу 917,6 га. Його територія представлена типовими природними комплексами заплави Сули, серед яких – чагарникові угіддя, луки, лісові угіддя та болота, а також різноманітні водні й прибережно-водні рослинні угруповання.

На території заказника ростуть рослини які занесені до Червоної книги України – це зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*), плодорижка болотна (*Anacamptis palustris*) та зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*). Фауна представлена такими видами, як горностай (*Mustela erminea*), журавель сірий (*Grus grus*), деркач (*Crex crex*), лелека чорний (*Ciconia nigra*), ці види відносяться до Червоної книги України [7].

Гідрологічний заказник «**Вовківці**» віднесений до категорії місцевого значення, займає територію площею 462,9 га. Його було створено 29 листопада 2005 року з метою охорони природних комплексів заплави річки Сула. Розташований між селами Вовківці та Правдюки, частково знаходиться в ДП «Роменський агролісгосп». Територія заказника відіграє важливу роль у регулюванні водного балансу річки Сула та підтримці рівня ґрунтових вод навколишніх земель. Тут поширені болотні та лучні екосистеми, які є середовищем існування багатьох рідкісних видів флори та фауни. Рослинний світ заказника представлений рідкісними та охоронюваними видами, серед яких зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*) і плодорижка болотна (*Anacamptis palustris*), занесені до Червоної книги України, осока дерниста (*Carex caespitosa*) та алтей лікарський (*Althaea officinalis*), що належить до регіонально рідкісних видів. Крім того, тут зростають маточник болотний (*Ostericum palustre*), який охороняється Бернською конвенцією. Фауна заказника також має високу природоохоронну цінність. Тут мешкають горностай (*Mustela erminea*) і дозорець-імператор (*Anax imperator*), занесені до Червоної книги України, журавель сірий (*Grus grus*) і деркач (*Crex crex*), які входять до Європейського

Червоного списку, а також бугай водяний (*Botaurus stellaris*), черепаха болотяна (*Emys orbicularis*), бугайчик звичайний (*Ixobrychus minutus*), що належать до регіонально рідкісних видів [7].

Гідрологічний заказник місцевого значення «**Пустовійтівський**» займає площу 337,2 га та був створений 29 листопада 2005 року. Він розташований на північний схід від села Пустовійтівка, частково охоплюючи ДП «Роменський агролісгосп».

Ця природоохоронна територія включає заплаву річки Сула з її численними старичними утвореннями, болотистими зонами та луговими екосистемами. Тут зростають рідкісні рослини, серед яких види, занесені до Зеленої книги України -формації латаття білого (*Nymphaea alba*) та глечиків жовтих (*Nuphar lutea*), а також представники флори, що охороняються на обласному рівні, зокрема осока дерниста (*Carex caespitosa*) та алтея лікарська (*Althaea officinalis*). Фауна заказника представлена рідкісними видами, серед яких горностай (*Mustela erminea*). У регіональному списку рідкісних видів тварин, що мешкають на території заказника, відзначені бугай водяний (*Botaurus stellaris*), черепаха болотяна (*Emys orbicularis*), бугайчик звичайний (*Ixobrychus minutus*).

Окрім збереження біорізноманіття, заказника виконує важливу екологічну функцію – він регулює водний баланс річки Сула та ґрунтових вод у прилеглих місцевостях [7].

Гідрологічний заказник «**Сульський**» має статус місцевого значення, охоплює площу 316,5 га та був створений 29 листопада 2005 року. Він розташований у межах населених пунктів Пустовійтівка, Герасимівка та Плавинище, частково включаючи лісові угіддя, що знаходяться під управлінням ДП «Роменський агролісгосп». Територія заказника охоплює заплаву річки Сула з її численними старичними утвореннями, болотистими ділянками та луками.

Рослинний світ заказника представлений рідкісними видами, серед яких маточник болотний (*Schoenoplectus lacustris*), що охороняється в межах Бернської конвенції, а також осока дерниста (*Carex caespitosa*), альтея лікарська

(*Althaea officinalis*), цинута отруйна (*Cicuta virosa*). Фауна заказника також багата на рідкісні та зникаючі види. Тут мешкають горностай (*Mustela erminea*), що входить до Червоної книги України. У заказнику також мешкають представники регіонально рідкісних видів, зокрема бугайчик звичайний (*Ixobrychus minutus*), черепаха болотяна (*Emys orbicularis*), бугай водяний (*Botaurus stellaris*) [7].

4.5. Розрахунок відсотка заповідності території досліджуваної місцевості

Природно-заповідний фонд Роменського району включає різноманітні об'єкти охорони природи, серед яких заказники загальнодержавного значення, так і місцевого значення. До його складу також входять пам'ятки природи та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, що мають статус місцевого значення.

У Роменському районі налічується 73 об'єкти природно-заповідного фонду, які охоплюють загальну площу 8967,5938 га. Загальна площа адміністративної території району становить 388300 га.

Відсоток заповідної території району (Z) визначається за наступною формулою:

$$Z = \frac{8967,6 \text{ га}}{388300 \text{ га}} * 100 \% = 2,31\%$$

У Сумській області 309 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 179737,5 га. Площа Сумської області 2383200 га.

Розрахунок відсотка заповідності області (Z) здійснюється за такою формулою:

$$Z = \frac{179737,5 \text{ га}}{2383200 \text{ га}} * 100 \% = 7,54\%$$

Відповідно до європейської програми збереження біорізноманіття, Україна має розширити територію природно-заповідного фонду з 6,7% від загальної

площі країни до 30% до 2030 року. Таким чином, щоб відповідати європейським екологічним стандартам, рівень заповідності Роменського району, який наразі становить 2,3%, повинен зрости більше ніж у десять разів [42].

Індекс територіальної концентрації визначали за допомогою формули:

$$I_{TK} = \frac{8967,6 * 2383200}{388300 * 179225} = 0,31$$

Результати розрахунків свідчать про порівняно низький рівень заповідності досліджуваної території. Значення індексу територіальної концентрації, яке менше за один, вказує на незначну концентрацію об'єктів ПЗФ у межах Роменського району.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено природно-заповідний фонд Роменського району Сумської області з урахуванням оновленого адміністративного поділу. Загалом на території району налічується 73 заповідних об'єктів, які займають площу 8967,59 га.

2. Заповідний фонд району складається з 2 об'єктів загальнодержавного значення, а також 71 об'єкту місцевого значення. До категорії загальнодержавного значення віднесено Гідрологічні заказники «Андріяшівсько-Гудимівський» та «Біловодський». Загальна площа заповідних територій становить 3025,30 га, що відповідає 0,8% від усієї заповідної площі району.

3. Згідно з отриманими даними, відсоток заповідності Роменського району становить 2,31%. Індекс територіальної концентрації становить 0,31 (менше одиниці). Це вказує на невисоку кількість об'єктів ПЗФ у межах району.

ПРОПОЗИЦІЇ

Для підвищення рівня заповідності Роменського району варто розширити території вже існуючих природоохоронних об'єктів, а також створити нові заповідні зони. Реалізувати заходи для охорони та підтримки біологічного різноманіття, запровадити обмеження або заборону на антропогенну діяльність, що негативно впливає на природні екосистеми, проводити роботи з відновлення пошкоджених природних територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова І.А. Природно-заповідна справа: роль національної академії наук України: Вісник НАН України, 2012. № 5 - с. 65-67.
2. Актуальні проблеми дослідження довкілля: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 10-річчю створення Гетьманського національного природного парку 24-26 травня 2019 р. / СумДПУ імені А.С.Макаренка: Суми, 2019 - с. 116-119.
3. Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А., Клєстов М.Л., Прядко О.І., Арап Р.Я. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації. К.: Фітосоціоцентр, 2001 – с. 60.
4. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітанко Г.В. Заповідна справа: навч. Посіб. Х.: НУЦЗУ, 2013 – с. 204.
5. Бащенко М.І., Гончар О.Ф., Лавров В.В., Дерій С.І. Екологічна мережа Центрального Придністров'я: монографія. Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2009 – с.386.
6. Богославська А.В. Обґрунтування інформаційного базису планування розвитку заповідних територій і об'єктів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 7- с. 560-564.
7. Бойченко Р.В., Вертель В.В., Карлюкова О.Ю. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник – 2-е вид., 2019. – с. 96.
8. Вісник Сумського національного аграрного університету. Біорізноманіття пропонованого заказника «Пшінчине» - серія «Агрономія і біологія», випуск 3 (41), 2020.
9. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі, 2004.
10. Гардащук Т.В., Мовчан Я.І., Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність та участь. Київ: Стилос, 1997. 154 с.
11. Гусєв А.А. Політика Європейського Союзу. Інститут порівняльної політики, 2004.

12. Дубровський Ю.В. Основні шляхи збереження живої природи на сучасному рівні. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». № 16 - с. 343-350.
13. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://merp.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Sum2021-zi-zminamy.pdf>.
14. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» - [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
15. Заповідна справа в Україні: сучасний стан та основні тенденції розвитку [Електронний ресурс] - режим доступу: http://www.zapovidnyk.org/2014/06/blog-post_23.html.
16. Злобін Ю.А. Загальна екологія: навч. Посібник / Ю.А. Злобін, Н.В. Кочубей. Суми: Універсальна книга, 2003 – с. 416.
17. Іваненко Є.І. Аналіз розміщення природно-заповідного фонду України: підхід, стан, проблеми. Український географічний журнал. 2013. № 3 - с. 64-69.
18. I go to world. Андріяшівсько-Гудимівський гідрологічний заказник - [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/7132_andriyashevsko-gudimovskiy-gidrologicheskij-zakaznik.htm#/google_vignette.
19. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання. Ужгород: «Ліра», 2002 – с.312.
20. Крентовська О. Досвід європейської соціальної політики. Вісник НАДУ, 2004. - № 1.
21. Magrit Egner, Rudolf Fuchs. Naturschutz und Wasserrecht 2009. – Nordlingen: Druckerei C.H. Beck, 2009. – 462 Seiten.
22. Magyarország Alaptörvénye. [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>.

23. Марушевський Г.Б., Мельничук В.П., Костюшин В.А. Збереження біорізноманіття і створення екомережі: інформ. довід. К.: Wetlands International Black Sea Programme, 2008 – с. 168.
24. Микієвич М.М., Андрусевич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. – Львів, 2004.
25. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>.
26. Мірошніченко А.М., Правдюк В.М. Досвід правового регулювання оголошення об'єктів природно-заповідного фонду у Німеччині. Опубліковано: Юридична Україна. – 2011. - № 7.
27. Мовчан Я.І. Екомережа України в контексті викладів сучасності. Другі наукові читання пам'яті Сергія Таращука, 6-7 квітня 2011р. Миколаїв, 2011 - с. 105-108.
28. Мовчан Я.І. Національна екосистема України: концепція та сценарії втілення. Наукові записки. 2001. № 19 - с. 412-414.
29. Олещенко В.А. Правові засади збереження біологічного та ландшафтного різноманіття в Україні. Збереження і моніторинг біологічного та ландшафтного різноманіття в Україні. К.: Національний екологічний центр України, 2000 - с. 39-42.
30. Офіційний сайт Комунального закладу Сумської обласної ради «Державний історико-культурний заповідник «Посулля». Андріяшівсько-Гудимівський гідрологічний заказник - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://posullya.com/андріяшівсько-гудимівський-гідролог/>.
31. Офіційний сайт Комунального закладу Сумської обласної ради «Державний історико-культурний заповідник «Посулля». Біловодський заказник - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://posullya.com/андріяшівсько-біловодський-заказник/>.

32. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Аналіз площ ПЗФ в Україні в розрізі адміністративно-територіальних одиниць за 2020 рік - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/topics/novyny/pryrodno-zapovidnyj-fond/>.
33. Офіційний сайт Роменської районної державної адміністрації. На Роменщині з'явилися нові заповідні об'єкти - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rmn.sm.gov.ua/index.php/en/potochna-diyalnist/ekologiya/14789-na-romenshchini-z-yavilisya-novi-zapovidni-ob-ekti>.
34. Офіційний сайт Роменської районної ради. Загальна інформація про Роменський район - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://romrada.gov.ua/pro-romenskiy-rajon/zagalna-informaciya-pro-romenskiy-rajon/>.
35. Офіційний сайт Червоної книги України. Рослини Сумської області, занесені до Червоної книги України - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://redbook-ua.org/plants/region/sumska>.
36. Офіційний сайт Червоної книги України. Тварини Сумської області, занесені до Червоної книги України - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://redbook-ua.org/animals/region/sumska>.
37. Перший Криворізький. Найгірший показник за 10 років: у 2024 році в Україні створили критично малу кількість заповідних територій - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://1kr.ua/ua/news-100372.html>.
38. Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-IX#Text>.
39. Природно-заповідний фонд. Сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://wownature.in.ua/oberihaumo/pryrodno-zapovidnyy-fond/>.
40. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник. – К.: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2016. – с. 94.

41. Січко А.В. Сучасний стан та перспективи розвитку заповідних територій і об'єктів. Інвестиції: практика та досвід. № 10. 2013 - с. 54-57.
42. Смирнова С.М., Мась Ю.А., Коваль А.О. Європейський досвід землекористування природно-заповідного фонду - Економіка і держава, № 1, 2021. – с. 77-82.
43. Сухарев С.М. Основи екології та охорони довкілля: Навчальний посібник/ Мін-во освіти і науки України, Ужгород нац. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 391 с.
44. Schada Peter. Grundgesetz mit Kommentierung. – Regensburg, Walhalla Fachverlag, 2006. – 320 Seiten.
45. Топчієв О.Г. Формування екологічної мережі й територіальна організація довкілля. Географія та основи економіки в школі. 2003. № 5 - с. 42-45.
46. Українформ. На Сумщині утворили 4 нові заповідні об'єкти - [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3270669-na-sumsini-utvorili-4-novi-zapovidni-obekti.html?utm_source=chatgpt.com.
47. Ústava České republiky. [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рослини Роменського району, які занесені до Червоної книги України

Вид	Родина	Зовнішній вигляд рослини
Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i> Pall.)	Бобові (<i>Fabaceae</i>)	 A photograph of Astragalus dasyanthus, showing a cluster of small, bright yellow flowers with numerous stamens, growing from a hairy, green base.
Баранець звичайний (<i>Hyperzia selago</i> (L.) Bernh)	Баранцеві (<i>Hyperziaceae</i>)	 A photograph of Hyperzia selago, a small, green, moss-like plant with numerous upright, needle-like stems.
Брандушка різнобарвна (<i>Colchicum bulbocodium versicolor</i>)	Пізньоцвітові (<i>Colchicaceae</i>)	 A photograph of Colchicum bulbocodium versicolor, showing a single, vibrant purple flower with six petals, growing from a green, bulbous base.
Верба чорнична (<i>Salix myrtilloides</i> L.)	Вербові (<i>Salicaceae</i>)	 A photograph of Salix myrtilloides, showing a branch with small, dark, pointed catkins and green leaves.
Глевчак однолистий (<i>Malaxis monophyllos</i>)	Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)	 A photograph of Malaxis monophyllos, showing a tall, slender, green stem with numerous small, light-colored flowers arranged in a dense, upright spike.

<p>Гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i> L.)</p>	<p>Жовтецеві (<i>Ranunculaceae</i>)</p>	
<p>Горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i> Steven)</p>	<p>Жовтецеві (<i>Ranunculaceae</i>)</p>	
<p>Змієголовник Рюйша (<i>Dracosephalum ruyschiana</i> L.)</p>	<p>Губоцвіті (<i>Lamiaceae</i>)</p>	
<p>Зморшок степовий (<i>Morchella steppicola</i> Zerova)</p>	<p>Зморшкові (<i>Morchellaceae</i>)</p>	
<p>Зозулині сльози яйцеподібні (<i>Listera ovata</i> (L.) R.Br.)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	

<p>Зозульки м'якочервоні (<i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soys.l.)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Зозульки плямисті (<i>Dactylorhiza maculate</i> (L.) Soo s.l.)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Зозульки травневі (<i>Dactylorhiza majalis</i> (Rchb.) P.F.Huntet)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Зозульки Фукса (<i>Dactylorhiza fuchsia</i> (Druce) Soy)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Катран татарський (<i>Crambe tataria</i> Sebeok)</p>	<p>Капустяні (<i>Brassicaceae</i>)</p>	

<p>Ковила волосиста (<i>Stipa capillata L.</i>)</p>	<p>Злакові (Poaceae)</p>	
<p>Ковила вузьколиста (<i>Stipa tirsia Steven</i>)</p>	<p>Злакові (Poaceae)</p>	
<p>Ковила дніпровська (<i>Stipa borysthenica</i>)</p>	<p>Злакові (Poaceae)</p>	
<p>Ковила пірчаста (<i>Stipa pennata L.</i>)</p>	<p>Злакові (Poaceae)</p>	
<p>Коручка чемерникоподібна (<i>Epipactis helleborine (L.) Crantz</i>)</p>	<p>Зозулинцеві (Orchidaceae)</p>	
<p>Косарики тонкі (<i>Gladiolus tenuis M.Bieb</i>)</p>	<p>Півникові (Iridaceae)</p>	

<p>Косарики черепитчасті (<i>Gladiolus imbricatus</i> L.)</p>	<p>Півникові (<i>Iridaceae</i>)</p>	
<p>Любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Мухомор щетинистий (<i>Amanita solitaria</i> (Bull.) Fr.)</p>	<p>Мухоморові (<i>Amanitaceae</i>)</p>	
<p>Осот різнолистий (<i>Cirsium heterophyllum</i> (L.) Hill.)</p>	<p>Айстрові (<i>Asteraceae</i>)</p>	
<p>Печериця таблитчаста (<i>Agaricus tabularis</i> Peck)</p>	<p>Печерицеві (<i>Agaricaceae</i>)</p>	

<p>Півники борові (<i>Iris Pineticola Klokov</i>)</p>	<p>Півникові (<i>Iridaceae</i>)</p>	
<p>Півонія тонколиста (<i>Paeonia tenuifolia L.</i>)</p>	<p>Півонієві (<i>Paeoniaceae</i>)</p>	
<p>Підсніжник білосніжний (<i>Galanthus nivalis L.</i>)</p>	<p>Амарилісові (<i>Amaryllidaceae</i>)</p>	
<p>Плаун річний (<i>Lycopodium annotinum L.</i>)</p>	<p>Плаунові (<i>Lycopodiaceae</i>)</p>	
<p>Плодоріжка блощична (<i>Anacamptis coriophora (L.)</i>)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	

<p>Плодоріжка болотна (<i>Anacamptis palustris</i>)</p>	<p>Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)</p>	
<p>Різак водяний звичайний (<i>Stratiotes aloides</i>)</p>	<p>Жабурникові (<i>Hydrocharitaceae</i>)</p>	
<p>Рябчик малий (<i>Fritillaria meleagroides</i>)</p>	<p>Лілієві (<i>Liliaceae</i>)</p>	
<p>Рябчик руський (<i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr)</p>	<p>Лілієві (<i>Liliaceae</i>)</p>	
<p>Сон лучний (<i>Pulsatilla pratensis</i>)</p>	<p>Жовтецеві (<i>Ranunculaceae</i>)</p>	

<p>Сон розкритий (<i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill.)</p>	<p>Жовтецеві (<i>Ranunculaceae</i>)</p>	
<p>Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)</p>	<p>Лілійні (<i>Liliaceae</i>)</p>	
<p>Феолепіота золотиста (<i>Phaeolepiota aurea</i>)</p>	<p>Рядовкові (<i>Tricholomataceae</i>)</p>	
<p>Шафран Гейфелів (<i>Crocus heuffelianus</i> Herb.)</p>	<p>Півникові (<i>Iridaceae</i>)</p>	
<p>Шафран сігчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)</p>	<p>Півникові (<i>Iridaceae</i>)</p>	

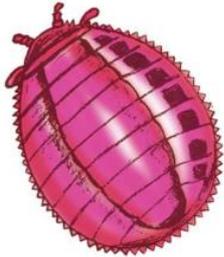
Тварини Роменського району, які занесені до Червоної книги України

Вид	Родина	Зовнішній вигляд тварин
Байбак (<i>Marmota bobak</i>)	Вивіркові (<i>Sciuridae</i>)	
Бистрянка російська (<i>Alburnoides rossicus Berg</i>)	Коропові (<i>Cyprinidae</i>)	
Бджола-листоріза (<i>Megachile rotundata</i>)	Мегахілиди (<i>Megachilidae</i>)	
Бражник мертва голова (<i>Acherontia Atropos</i>)	Бражники (<i>Sphingidae</i>)	
Ведмедиця-господиня (<i>Callimorpha dominula</i>)	Ведмедиці (<i>Arctiidae</i>)	

<p>Вечірниця руда (<i>Nyctalus noctule</i>)</p>	<p>Лиликові (<i>Vespertilionidae</i>)</p>	
<p>Видра річкова (<i>Lutra lutra Linnaeus</i>)</p>	<p>Куницеві (<i>Mustelidae</i>)</p>	
<p>Вусач земляний хрестоносець (<i>Dorcadion equestre</i>)</p>	<p>Жуки-вусачі (<i>Cerambycidae</i>)</p>	
<p>Вусач мускусний (<i>Aromia moschata</i>)</p>	<p>Жуки-вусачі (<i>Cerambycidae</i>)</p>	
<p>Вухань звичайний (<i>Plecotus auratus</i>)</p>	<p>Лиликові (<i>Vespertilionidae</i>)</p>	

<p>Гадюка Нікольського (<i>Vipera nikolskii Vedmederja</i>)</p>	<p>Гадюкові (<i>Viperidae</i>)</p>	
<p>Голуб-синяк (<i>Columba oenas Linnaeus</i>)</p>	<p>Голубові (<i>Columbidae</i>)</p>	
<p>Горностай (<i>Mustela erminea</i>)</p>	<p>Куницеві (<i>Mustelidae</i>)</p>	
<p>Дозорець-імператор (<i>Anax imperator Leach</i>)</p>	<p>Коромисла (<i>Aeshnidae</i>)</p>	
<p>Джміль моховий (<i>Bombus muscorum</i>)</p>	<p>Справжні бджоли (<i>Apidae</i>)</p>	

<p>Джміль пахучий (<i>Bombus fragrans</i>)</p>	<p>Бджолині (<i>Apidae</i>)</p>	
<p>Ендроміс березовий (<i>Endromis versicolara</i>)</p>	<p>Шовкопрядилемоніїди (<i>Lemoniidae</i>)</p>	
<p>Жук-олень (<i>Lucanus cervus cervus</i>)</p>	<p>Жуки-олені (<i>Lucanidae</i>)</p>	
<p>Журавель сірий (<i>Grus grus</i>)</p>	<p>Журавлеві (<i>Gruidae</i>)</p>	
<p>Кажан пізній (<i>Eptesicus serotinus</i>)</p>	<p>Лиликові (<i>Vespertilionidae</i>)</p>	

<p>Ковалик сплющений (<i>Neopristilophus depressus</i>)</p>	<p>Жуки-ковалики (<i>Elateridae</i>)</p>	
<p>Комарівка італійська (<i>Bittacus italicus</i>)</p>	<p>Комарівки (<i>Bittacidae</i>)</p>	
<p>Кошеніль польська (<i>Porphyropha polonica</i>)</p>	<p>Червеці гігантські (<i>Marganodidae</i>)</p>	
<p>Красуня діва (<i>Calopteryx virgo</i>)</p>	<p>Красуні (<i>Calopterygidae</i>)</p>	
<p>Ксилокопа звичайна (<i>Xylocopa valga</i>)</p>	<p>Справжні бджоли (<i>Apidae</i>)</p>	

<p>Кутора мала (<i>Neomys anomalus</i>)</p>	<p>Землерийкові (<i>Soricidae</i>)</p>	
<p>Лелека чорний (<i>Ciconia nigra</i>)</p>	<p>Лелекові (<i>Ciconiidae</i>)</p>	
<p>Люцина (<i>Hamearis lucina</i>)</p>	<p>Ріодініди (<i>Riodinidae</i>)</p>	
<p>Лунь лучний (<i>Circus pygargus</i>)</p>	<p>Яструбові (<i>Accipitridae</i>)</p>	
<p>Лунь польовий (<i>Circus cyaneus</i>)</p>	<p>Яструбові (<i>Accipitridae</i>)</p>	

<p>Махаон (<i>Papilio machaon</i>)</p>	<p>Косатцеві (<i>Papilionidae</i>)</p>	
<p>Мелітурга булавовуса (<i>Melitturga clavicornis</i>)</p>	<p>Андреніди (<i>Andrenidae</i>)</p>	
<p>Мишівка степова (<i>Sicista subtilis</i>)</p>	<p>Мишівкові (<i>Sicistidae</i>)</p>	
<p>Мідянка звичайна (<i>Corenella austriaca Laurenti</i>)</p>	<p>Вужеви (<i>Colubridae</i>)</p>	
<p>Мінога українська (<i>Eudontomyzon mariae</i>)</p>	<p>Міногові (<i>Petromyzontidae</i>)</p>	

<p>Мнемозина (<i>Parnassius mnemosyne</i>)</p>	<p>Косатцеві (<i>Papilionidae</i>)</p>	
<p>Нетопир звичайний (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)</p>	<p>Лиликові (<i>Vespertilionidae</i>)</p>	
<p>Нічниця водяна (<i>Myotis daubentonii</i>)</p>	<p>Лиликові (<i>Vespertilionidae</i>)</p>	
<p>Норка європейська (<i>Mustela lutreola Linnaeus</i>)</p>	<p>Куницеві (<i>Mustelidae</i>)</p>	
<p>Плавунець широкий (<i>Dytiscus latissimus</i>)</p>	<p>Жуки-плавунці (<i>Dytiscidae</i>)</p>	

<p>Плоскотілка червона (<i>Cucujus cinnabarinus</i>)</p>	<p>Жуки-Плоскотілки (<i>Cucujidae</i>)</p>	
<p>Подарірій (<i>Iphiclides</i>)</p>	<p>Косатцеві (<i>Papilionidae</i>)</p>	
<p>Сатурнія велика (<i>Saturnia pyri</i>)</p>	<p>Сатурнії (<i>Saturniidae</i>)</p>	
<p>Сатурнія мала (<i>Eudia pavonia</i>)</p>	<p>Сатурнії (<i>Saturniidae</i>)</p>	
<p>Сатурнія руда (<i>Aglia tau</i>)</p>	<p>Сатурнії (<i>Saturniidae</i>)</p>	

<p>Сиворакша (<i>Coracias garrulus Linnaeus</i>)</p>	<p>Сиворакшеві (<i>Coraciidae</i>)</p>	
<p>Сова болотяна (<i>Asio flammeus</i>)</p>	<p>Совові (<i>Strigiformes</i>)</p>	
<p>Стафілін волохатий (<i>Emus hirtus</i>)</p>	<p>Стафілініди (<i>Staphylinidae</i>)</p>	
<p>Стрічкарка блакитна (<i>Catocala fraxini</i>)</p>	<p>Совки (<i>Noctuidae</i>)</p>	
<p>Стрічкарка орденська малинова (<i>Catocala sponsa</i>)</p>	<p>Совки (<i>Noctuidae</i>)</p>	

<p>Тхір лісовий (<i>Mustela putorius Linnaeus</i>)</p>	<p>Куницеві (<i>Mustelidae</i>)</p>	
<p>Хом'ячок сірий (<i>Cricetulus migratorius</i>)</p>	<p>Хом'якові (<i>Cricetidae</i>)</p>	
<p>Шуліка чорний (<i>Milvus migrans</i>)</p>	<p>Яструбові (Accipitridae)</p>	
<p>Ялець звичайний (<i>Leuciscus leuciscus</i>)</p>	<p>Коропові (Cyprinidae)</p>	

ДОДАТОК Б

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ
ТА АСПІРАНТІВ, ПРИСВЯЧЕНОЇ
МІЖНАРОДНОМУ ДНЮ СТУДЕНТА**

(18-22 листопада 2024 р., м. Суми)

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ващенко Є. О., студ. 4 курсу ФАТП, спец. 101«Екологія»
 Науковий керівник: доц. О. М. Тихонова
 Сумський НАУ

Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд», до заповідних територій належать ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, що мають особливу цінність у природоохоронному, науковому, естетичному, рекреаційному та інших аспектах. Їх створюють з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду флори і фауни, підтримання екологічного балансу та проведення екологічного моніторингу. У зв'язку з цим законодавством України природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, до якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання.

Природно-заповідний фонд Роменського району Сумської області станом на 01.03. 2024 р. налічує 65 об'єктів загальною площею 8526,29 га, що становить 5,68% від площі області («показник заповідності»). Сучасна мережа природно-заповідних об'єктів включає 2 об'єкти загальнодержавного значення площею 3,034 тис. га (35,6%) та 63 об'єкти місцевого значення площею 5,49 тис. га (64,4%).

До природно-заповідного фонду Роменського району входять такі категорії ПЗФ як: заказники місцевого та загальнодержавного означення, пам'ятки природи місцевого значення і парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення.

У Роменському районі представлено 2 заказники загальнодержавного значення. Це Андріяшівсько-Гудимівський та Біловодський гідрологічні заказники.

Андріяшівсько-Гудимівський гідрологічний заказник, територія якого становить 1509,6 га, був створений в 1977 році. Охоронний статус надано для збереження обводненого високотравного болота низинного типу в заплаві річки Сули. Переважаючі види: частуха звичайна (*Alisma plantago-aquatica* L.), їжача голівка пряма (*Sparganium erectum* L.), омег водяний (*Oenanthe aquatica* L.), айр звичайний (*Acorus calamus* L.) тощо. На території заказника виявлено 141 вид хребетних тварин. Основу фауни складають водно-болотні і лісові види. У заказнику є 3 види тварин, занесені до Європейського Червоного списку: деркач лучний (*Crex crex* L.), мінога українська (*Eudontomyzon mariae* Berg.), і видра річкова (*Lutra lutra* L.). Червоною книгою України охороняються мінога українська, видра і горностай. Серед червонокнижних птахів трапляється один вид – журавель сирій (*Grus grus* L.).

Біловодський гідрологічний заказник був створений у 1980 році і займає площу 1515,7 га. Різноманітна флора і фауна наповнює всю територію. Деякі берега заростають очеретом і осокою. А ще на території заказника наявні галофіти – рослини, які можуть витримувати високий вміст розчинних солей у ґрунті. Вище знаходяться великі поля з осокою. Також тут можна знайти зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis* Rchb.), що занесена до Червоної книги України та охороняється законом. Зустрічаються і рідкісні види птахів: чапля сіра (*Ardea cinerea* L.), чапля руда (*A. purpurea* L.), лелека чорний (*Ciconia nigra* L.), деркач лучний (*C. crex* L.), велика чапля біла (*A. alba* L.).

До заказників місцевого значення відносять 32 об'єкти. А саме: «Байбачий», «Ведмежівський», «Русанівський» - загальнозоологічні; «Борозенківський», «Громадська дума», «Голубці», «Джерельні розсипи», «Дубинський», «Засулля», «Ковиловий», «Коровинський», «Колядинецький» «Саївський», «Сурмачівський», «Хмелівський», «Холодниківський» - ботанічні; «Верхньосулський», «Вовківці», «Миколаївський», «Недригайлівський», «Новогребельський», «Пустовітківський», «Сулський» - гідрологічні; «Воцилиха», «Губарівщина», «Дібрівка», «Косарівщина», «Коржівський», «Овлаші», «Перекопівський» - ландшафтні; «Гора золотуха» - загально геологічний; «Комишанський» - ентомологічний.

Категорія пам'яток природи місцевого значення включає такі об'єкти: «Андріяшівський дуб», «Гай Цеймерна», «Дуб біля с. Рогинці», «Дуб біля с. Миргородцеве», «Дуб в с. Підставки», «Дуб Гаркуші», «Дуб біля с. Кропивинці», «Дуб-Король», «Цар-дуб», «Модрина князів Щербатових», «Русанівські дерева», «Русанівський гай», «Синівська» - ботанічні; «Джерело біля с. Артюхівка», «Джерело біля с. Гришне», «Джерело біля с. Малі Бубни», «Джерело біля с. Рогинці», «Джерело в урочищі Будилок», «Джерело в урочищі Цемкалка», «Криниця біля с. Антоненкове», «Криниця свята», «Криниця у Редьчиному яру», «Туранівська криниця» - гідрологічні; «Мамантове», «Оксютинські кургани» - комплексні; «Попів камінь», «Хоружівські валуни» - геологічні. Загалом - 27 об'єктів.

Роменський район також має 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення, а саме: «Роменський» (11.3 га), «Огнівщина» (43.4 га), «Півний ліс» (5 га), «Тернівський» (22 га).